

Ellen Key: Tal till Sveriges ungdom

Talare
Ellen Key
Författare

Datum
1 november 1910

- 1 Ellen Key : Tal till Sverges ungdom.

Frams Förlag, Stockholm

- 5 Jönköping 1910

Tryckeriföreningen Smålands Boktryckeri

10 Emedan jag önskat offentliggöra dessa tal sådana de vid de olika tillfällena voro, ha vissa upprepningar ej kunnat undvikas. Ty det har varit samma ting, som legat mig om hjärtat att – vid dessa olika tillfällen – framhålla. Men jag har föredragit upprepadet framför en omarbetning, som skulle berövat talen deras fulla äkthet.

Ellen Key. Alvastra, allhelgonadagen 1910.

15

VAD TIDEN GER UNGDOMEN OCH KRÄVER AV DEN 1

20 Bland de tomma talesätt, som utgöra minst hälften av våra omdömen, är också det: att den tidiga ungdomen är livets lyckligaste tid. Undantagen fränsedda torde tvärtom åldern från omkring femton till omkring tjugofem vara den, då de flesta människor lidit mest. Ej av den eller den stora sorgen, ty sådana drabba oftast i senare år. Men varje ung människa, som både tänker och känner – och det är endast om och till sådana, jag talar – lider under de åren av själva tillvarons sorgeämnen så, som under ingen senare ålder.

25

30 De äldre taga sällan ungdomens lidanden på allvar; de se i dem de oundvikliga vardagsjämningsstormarna och betona med rätt ungdomens stora, omätliga lycka: den att ha livet framför sig. Visserligen klagar den unga människan över »att ha hela det långa livet framför sig att lida sin sorg». Men ur hennes undermedvetna jag kväller snart fram den segerglada lyckobetonade vissheten

att befinna sig i livets morgontimmar, att just ha en hel lång dag framför sig. I denna glada visshet bor kraften till läkedom även av de svåraste lidanden. Det är kanske emedan de gamla veta att livet står leende med famnen full framför den unge – som själv intet ser, emedan han gråter med huvudet i sina händer – som dessa gamla taga de ungas sorger lättare än de borde. De gamla glömma nämligen ofta de ungas lidandesförmåga, som är så stor, att den kan släcka livsviljan och att vad andra kalla »en småsak» driver en ungdom i döden.

40 Under den ålder, som nämndes, ha de unge ofta sina svåraste personliga problem att lösa – livsåskådningens, yrkesvalets, kärlekens – med alla de möjligheter till konflikter och kval, som de problemen innebära. Men även om dessa problem lösas lätt, bär varje ung människa – och tyngre ju individuellare hon är – det lidandet att anpassa sig till den tillvaro, hon ej längre ser med barnablick, den
45 blick, för vilken allt är som det skall vara.

Oklara, trevande, missförstådda, missförstående, pinas de unga av sitt eget jag; av andras misstag rörande detta jag; av missförhållandet mellan sin ideala längtan och sitt svaga handlande; av mödan att skaffa sig en vilja, bilda sig
50 åsikter, dana sig en form: dels en yttre hållning, ett sätt att vara, dels en särpräglad kultur, en fast individualitet.

Även om vi frånsé tillvarons metafysiska problem, så återstå tillräckligt många svårigheter i och med alla de mellanmänskliga problem, dem ungdomen stöter
55 pannan mot, ifrån den stund den börjar upptäcka rucklena bakom de fina fasaderna, de höga skyddsmurarna omkring missbruken, de lumpbodarna, som äro behängda med samhällsgagnets skylt.

Omgivningen kallar den unge grubblaren odräglig, upprorisk, disharmonisk.
60 Men av en sådan ung människa kan man lika litet vänta en vacker hållning som av Messinas innevånare, när de störtade från femte våningen ned i källaren. Hela tillvaron vacklar omkring dessa unga; allt synes dem vanvettigt, planlöst, ruttet, ihåligt. Röja de sina känslor, få de vanligen svaret: »sådant är nu en gång livet; man får finna sig i det oundvikliga; man får lämpa sig efter verkligheten.»

65 Somliga lyda rådet, förhärda sitt hjärta och söka för egen del få det mästa möjliga ur livet. Andra hamna i skepsis, hämnas genom satir samt förkunna att detta är den enda »intelligenta och förnäma attityden». Andra förklara den stolta och mörka »desperationen» såsom den »heroiska» hållningen.

Den förra satsen har hos oss förkunnats från Stockholm, den senare från Skåne. Som smålänning anser jag att de starkaste slutligen befinna sig i den enda ställning, som är en tänkande och kännande människa värdig, i samma ställning,
75 som ynglingen på Klingers radering, ynglingen, som lyfter sitt förgrämda anlete, sina knutna händer mot himlen med ropet Und doch! Trots allt skall jag icke låta mig besegras; trots allt skall denna tillvaro, när jag lämnar den, i något avseende vara annorlunda. Om än de ha rätt, som säga att livet icke är bättre, varför har jag kommit in i livet om ej för att göra det bättre?»

80

Men en ung människa, som nått denna punkt, kan på ett mycket olika sätt mötas av den tid, vari hon lever. Den ena tiden är fattig på tankar och uppgifter, den andra rik. Många på möjligheter rika liv ha runnit ut i sanden, emedan de unga stått med sin starka dådlust, sina sjudande krafter i en tid, som av den intet
85 annat begärde än – en vacker examen!

En sådan tid inföll t. ex. i Sverge efter de stora reformerna i 1800-talets mitt, av vilka representationsreformen var den sista; och efter studentskandinavismens bankrutt vid Danmarks sista krig. Visserligen pågick även då en klasskamp, den
90 för att utjämna de bördor, som så länge tryckt bondeståndet i förhållande till de högre klasserna. Men denna riksdagsstrid kunde ej bruka ungdomens krafter, ej tända dess hänförelse.

Ynglingen, som då trädde in i t. ex. studentlivet, möttes ej därav någon
95 ungdomen samlade rörelse, lika litet som några av hans enskilda livs riktande idéströmningar. Ju starkare man var i pokulerande, dess karlaktigare var man; för sexuell avhållsamhet var den unge varnad – ty »dygdens lön» blev kroppslig och andlig ohälsa. Ingen talade om att den bildning, studenten erhöll medförde annan social plikt än den att bli en duglig statstjänare. Europa låg oerhört långt
100 från Sverge, där den tiden även tänkande män avfärdade Darwinismen med skämt om vår farfar apan och socialismen, med snusförnuftiga fraser om att, ifall allt delades lika i dag, skulle somliga i morgon ha supit upp sin del!

Så kom 1880-talet med Verdandi – och den denna motsvarande föreningen i
105 Lund, – med livlig diskussion om de europeiska kulturproblemen; med brinnande nit för tankens och ordets frihet; med folkupplysningen såsom uppgift för den till samhällskänsla väckta ungdomen. Så kom det vetenskapliga nykterhetsarbetet, den sexuella upplysningen, den sociala upplysningen, genom

110 vilket allt ungdomen nu i rikt mått av vår tid fått, vad all ungdom i främsta rummet behöver: insikter och uppgifter.

Visserligen finnas ännu många unga, som anse det vara att »leva livet» att förgifta sig genom alkohol och sexuella synder. Men ingen kan nu skylla på att
115 han icke fått veta vart detta leder. Visserligen finnes ännu många unga utan social ansvarskänsla. Men ingen kan skylla på att han i detta avseende saknat väckelser. Redan i skolan får nu ynglingen och flickan insikter i medborgerliga plikter och rättigheter liksom anvisningar på sociala uppgifter.

120 Ja, tiden ger den mottagliga delen av ungdomen en sådan känsla av samhällsansvar, att man stundom kan befara att de sociala intressena skola inkräkta på den individuella utvecklingen; att vetskapen om allt samhälleligt lidande blir en allt för tung dämpare på ungdomsglädjen. Ty denna är fullt sorglös endast så länge, den för nuet kan glömma alla »frågor».

125

Den allvarligaste delen av ungdomen har med iver lyssnat till tidens krav. Folkbildningsarbetet, nykterhetsarbetet, fredsarbetet drives till stor del genom ungdomen. Ungdomsmötena uttrycka insikten om en av ungdomens uppgifter, den att genom umgänge närma folkklasserna till varandra.

130

I vilket avseende man än jämför tillståndet nu och för 40 år sedan, visar jämförelsen att vår tid givit ungdomen vapen och verktyg, som den förr saknat. Endast de allvarlige kristne ägde redan då både vapen och verktyg. Men dessa voro av helt annat slag och för ett helt annat syfte än det sociala.

135

* * *

Jag har här ovan endast kunnat snudda vid det myckna, vår tid givit ungdomen och till gengäld kräver av den. Det största återstår.

140

Vad detta är, det visste redan för 25 år sedan en och annan ungdom. Ty städse finnas några, som är uppe med morgonrodnaden, som äro lyhördare, klarsyntare än andra för de tecken, som båda dagbräckningen.

145 En sådan människa var t. ex. han, av vars död det socialistiska partiet just nu firar tio-års-minnet. 2 Axel Danielson var endast 36 år när han dog. Och dock hade han redan hunnit utföra en stor livsgärning. Ty han satte genast, helt,

150 tveklöst in sin unga kraft på den uppgift, i vilken han såg tidens stora gåva och stora krav. Som väckare och ledare kunde han med rätt ha brukat diktarordet:

Kom och ryck med fulla händer
Frihetsflammans bränder
ur mitt bål ....

155 Själv förbrann han, men den gnista han mottagit av tidsandan, var vid hans död i många själar vorden en värmande och lysande flamma.

160 Så fort har, genom hans och andras verk, den flamman vuxit, att ingen undgår att se den; ja, envar nödgas nu göra sitt vägval vare sig bort från eller fram mot det altare, där den brinner.

165 Nutidens unga män och kvinnor kunna få njuta det fröjdefulla i att vara unga just i en av vårt släktes stora genombrottstider, en av dess underbara vårdagar; de kunna äga den berusande vissheten att hava hela sitt liv framför sig, överfullt av nyskapandets uppgifter!

Och dock finnes det många, även unga människor, som ej ana denna sin lycka, ja, som i tidens stora tankar endast se »förvillelser».

170 Även i vårt släktes rikaste tider – t. ex. renässansens – funnos dylika åldringssjälar, jämrande över att »inga gamla märken stå» – ej ens det urgamla att julen bör braska när Anders behagar slaska! Men meteorologen liksom sociologen vet att, när »gamla märken icke stå»», då beror detta ej av »tidens ondska» utan av förändringar i den telluriska eller sociala atmosfären.

175 Till dem, som i tidens rörelser endast se »upplösningstendenser», talar jag icke. Med den mast orubbliga trosvisshet påstår jag i stället: att en ny religiös livsåskådning håller på att förtäta sig av nutidstankarnas nebulosa, att en ny samfundsordning håller på att organisera sig ur nutidsstridernas kaos. När den 180 förra som den senare hunnit utformas, då skall man inse huru den ena betingat den andra. Vårt släktes uppstigande till allt högre former av liv, till en allt rikare fullhet, detta är den nya individuella fromhetens och det nya sociala samvetets gemensamma, med religiös glöd omfattade, mål. När strävan för detta mål blir »det kategoriska imperativet» för såväl all individuell etik som all samhällelig 185 politik, då skola nycklarna till nutidens alla sociala »frågöror» börja lysa runt omkring omkring oss såsom gullvivorna – också »himmelsnycklar» kallade –

lysa i gräset vid pingsttiden.

190 Denna trosvissnet, som tiden givit mig, kan den skänka alla, som vilja mottaga den. Och äger man en gång tron, då kommer det rätta handlandet av sig själv.

Till detta handlande räknar jag icke inträde i det socialdemokratiska eller i något annat parti. Individuella skäl kunna för mången – som för mig – utgöra ett
195 hinder för någon som hälst partianslutning. Men det handlande, som blir en oundviklig följd hos den, som annammat tidens stora tankar, är först och främst att man i ord och gärningar visar sin förståelse av den väg, samhällsutvecklingen nu närmast måste gå: klasskampens väg. Vägen är icke målet och ju mer vägen kan jämnas och avkortas, dess bättre. Men det fjärde ståndets klasskamp kan lika
200 litet undvikas som någon annan av de klasstrider, genom vilka samhällsorganismen fått nya former, klasstrider, vilka, liksom nu det fjärde ståndets, varit framkallade av otillfredställda livs- och kulturbehov.

Sådana behov mötas i varje tid av de då maktägande samhällslagren just så som
205 det liberala borgardömet – sedan det vunnit sin egen klasstrid – mött arbetarståndets krav: först med ihärdigt motstånd, sedan med löften om »tidsenliga reformer» i den mån dessa passa in i den »bestående samhällsordningens ram». Även högern inser att storkapitalets vinster växa om arbetskrafterna äro av god beskaffenhet; den är ej heller blind för rättvisan i vissa
210 slags arbetarförsäkringar m. m. Men varje tendens att »rubba den bestående samhällsordningen» är för liberalen som högermannen en »anarkiserande».

Att liberalismens, på arbetets och tävlans frihet grundade, samhälle, redan är
215 rubbat genom å ena sidan kapitalets, å den andra arbetskrafternas sammanslutningar, detta ser man icke. Och således ej heller att de båda statsmakternas uppgift nu vore att genom lagstiftning göra slut på anarkien inom arbetets område, avsluta kriget och på nya grunder bygga arbetsfreden.

Den »tredje statsmakten», prässen, som under storstrejken ropade ve över
220 »socialisternas försök att kväva det fria ordet», är den makten verkligen fri? Nej, även den har blivit aktiebolagsföretag, där ekonomidirektören blir den mästa avgörande för tidningens hållning. Ty han vet bäst i vad mån bolaget kan tåla annonsbojkotter mot misshagliga åsikter. Vågar ens den liberala pressen med kraft skydda sin egen stora princip, det fria ordets rätt?

225

Liberalismen tror sig alltjämt ha tid att »flytta brickor». Att kapitalismen redan »vält spelet», inser den icke

230 * * *

Vår närmaste framtid beror till stor del av ungdomens klarsyn i detta avseende.

235 En stor brytningstid ställer oerhörda krav på ungdomen: först och främst det, att igenkänna en stor idé även när denna icke strider så ädelt som de hoppats, när den icke tågar fram »med vita fanor, liljeprydda spjut» utan kommer med röda fanor, med huvuden på spjuten! 3

240 Skall den del av nutidens tänkande och kännande ungdom, som ej omedelbart kämpar i klasskampen, kunna inse att hur oskön, striden nu ter sig, så kämpas den dock för en fullkomligare samhällsordning, en större samhällelig rättfärdighet? Liksom tillsvidare de rösträttslösa kvinnorna, står den i intet parti inskrivna ungdomen på så pass avstånd från slaget, att den borde kunna se dess huvudriktning, som de, i den aktiva politiken inbegripna, däremot lätt förlora
245 ur sikte.

Att vi leva i sociala krigstider veta vi alla. Så som det mellanfolkliga kriget fått sin folkrätt, måste det sociala erhålla sin. Förr eller senare komma båda att avskaffas. Tillsvidare komma båda att bestå. Och en av orsakerna att de bestå, är den
250 åsikten att ett krig endast »angår» de stridande folken eller klasserna. När solidaritetskänslan utvecklats därhän, att envar känner alla andras och alla en vars sak som sin egen, då nalkas vi såväl folk- som samhällsfreden.

255 Denna solidaritet har fått sin första form i klassolidariteten. Dennas krav måste vara att arbetarnas väsentliga vapen – arbetsnedläggelsen – skall bli så effektivt som möjligt. Att bedöma t. ex. ett avtalsbrott, som sker under en försvarsstrid, på samma sätt, som man under fredstid skulle bedöma det, röjer en tankegång av samma slag som deras, vilka kalla soldaten »mördare».

260 En handling genom vilken individen vedervågar stora personliga fördelar, har en annan etisk halt än den, genom vilken han vinner personliga fördelar. Det var mycket lyckligt för Gustaf Vasa att åtminstone inga tidningar utmålade hans avtalsbrott, när han, trots sin ed till kyrkan, kränkte urgamla rättsförhållanden och heliga känslor för att på kyrkans ruin bygga Sverges rike!

Pressens förmåga att förvilla rättsbegreppen visade sig 1909 så ödesdiger, att man frestades önska att regeringen, samtidigt med förbudet mot spritutskänkningsen, kunnat utfärda förbud mot tidningsutskänkningsen och allmänheten fått nöja sig med telegram om stridsläget. Efter denna ofrivilliga avhållsamhet från pressledarnas stimulans skulle allmänheten ha funnit sitt självtänkande, sin omdömeskraft, sin rättskänsla så förstörade, att konflikternas lösning efter dessa »försakelseveckor» blivit betydligt underlättad!

Det mest häpnadsväckande var att de, av lockouter anfallna arbetarna, som svarade med storstrejken, av pressen behandlades såsom angripare av den »tredje parten», samhället, »vilket borde få stå utom det hela»! Tillhörde då 80,000 lockoutade arbetare med hustrur och barn icke samhället? Drabbar ej den nöd, lockouten framkallade, medelbart även den tredje parten? Och förbleve än denna tredje part oberörd av nöden, borde den åtminstone inse, att den som konsument och skattdragare lika mycket sitter emellan när kapitalet smider sina ringar och danar sina föreningar som när fackföreningarna proklamerar sina strejker; att med andra ord den tredje parten aldrig i verkligheten kan vara oberörd av det nuvarande krigstillståndet eller bör fritagas från sin del i ansvaret för detsamma.

Så föga har man insett detta, att man jämfört arbetarnas påtryckningsförsök på »samhället» med en krigförande stats påtryckning på en neutral stat för att tvinga denna över på sin sida!

Man undrar om man är vaken eller drömmer då man år 1909 finner en så mekanisk uppfattning av samhällets byggnad, en byggnad vars organiska natur redan den gamle romaren anade, när han på det heliga bärget berättade fabeln om magen och lemmarna!

Den mekaniska uppfattningen av samhället – som ett maskineri – leder till verop över de hjul och remmar, som hade skulden i att maskineriet delvis stannade. För den organiska uppfattningen blev det ett annat fenomen, man bevittnade: de första, osäkra rörelserna av ett nytt etiskt medvetande, klassolidaritetens nya moral. Den visade sig som en kraft på gott och ont, alldeles så som den sedan 1500-talet nya moralen, patriotismens moral, visat sig vara. Den ena som den andra är en förskola till den slutliga, den fullkomliga solidariteten inom och mellan folken. Den höger- som den vänsterhänta

305 borgarpressen fick intet grepp på denna nya moral. Den ropade på maktmedel
mot samhällsomstörtningen, på polis och militär mot bråkmakarna. Även
många unga ropa på samma sätt. De framhämta nitiskt nationalekonomiska och
statistiska bevis för att »socialismen är på återgång» och att »arbetarfrågan
fullgiltigt kan lösas på det nuvarande samhällets grund».

310

Men kanske finnes några andra unga, i stånd till en psykologisk prövning av de
andliga företeelserna inom arbetarrörelsen; unga, som söka en allsidig social
upplysning, som allvarligt ägna sig åt någon social uppgift. Dessa komma då
förr eller senare att ställas inför den samvetsfrågan: om de vilja ge sina krafter åt
315 att bevara den samhällsordning, som är, eller om de vilja sätta in sina krafter på
att omvandla denna ordning, enligt vilken flertalet, klint folkskolebildat, tjänar
ett fåtal med den högre bildningens fördelar; enligt vilken flertalet, levande vid
eller under fattigstrecket, utgör underlag för ett fåtals orimliga
rikedomshopande? Med andra ord: om de vilja bevara ett samhälle, inom vilket
320 ekonomien blivit självändamål i stället för medel, inom vilket bolagens och
ringarnes blomstring, icke människornas, är avgörande för de styrandes
handlingar; ett samhälle inom vilket detta fåtals välfärd utgives vara hela folkets!

Innan den unge besvarar frågan, bör han eller hon kasta en blick på de övriga
325 insikter och uppgifter, tiden givit ungdomen och fråga sig om dessa inom den
nuvarande samhällsordningen kunna komma till sin rätt? De unga få t. ex.
upplysning om det sexuella livets heliga uppgifter och manas att bevara sig
sunda och rena för dessa. Men samtidigt minskas äktenskapsmöjligheten och
prostitutionen uppehålls, till stor del genom svärtlöner för kvinnoarbetet.
330 Ungdomen arbetar med iver för nykterhetsaken. Men den vet, att spritförbud
komma att kringgå så länge usla bostäder, dålig kost, låg bildning göra spritens
stimulus lidelsefullt åtrådd. Ungdomen arbetar för folkbildningen. Men
fabrikerna gripa redan de minderåriga och arbetstidens längd utsuger
själsspänstigheten hos de vuxna. De unga syssla med fattigvården. Men vid varje
335 steg möta de skadade, vilkas skador ha sin orsak i det nuvarande ekonomiska
systemet. De unga önska småbruk och egna hem. Men jordfrågan står där olöst,
bostadsfrågan även. Allt ivrigare söker man nu skapa skydd åt mödrar och
spädbarn. Men detta blir föga verksamt i samhällen, där mödrarnas arbetskraft
utnyttjas av industrien. Ungdomen verkar för freden, men man kan aldrig nå
340 den, så länge det profithungriga kapitalet, osynligt som synligt, leder folkens
öden. Och även de åtgärder, som omedelbart beröra arbetsförhållandena –
arbetslöshetsförsäkring, arbetarskydd, arbetsavtal, skiljedom – bli verkligt

genomgripande endast i den mån nya grundsatser leda socialpolitiken.

345

Sedan de unga allvarligt och allsidigt genomtänkt dessa och andra, med dem sammanhörande, sakförhållanden, torde de kanske besinna sig innan de svara ja på frågan: om de vilja sätta in sin unga kraft på reparationsarbeten av det nu bestående samhället?

350

Svarar den unga människan slutligen nej på denna fråga, då blir hon troligen vare sig socialdemokrat eller demokratiskt social, vilket vill säga att hon icke ställer sig under klasskampens fana men fullt och fritt samarbetar med socialdemokratien vid samhälls-omdaningen. På samma gång kan hon för egen och andras del hävda den individualism, som under klasskampen ej kan komma till sin fulla rätt, men som – för den framtida samhällsskönhetens skull – måste erhålla allt mer värde för tänkesätten innan den kan få sin fulla rätt inom samfundsordningen.

355

360 Vad jag i detta sammanhang vill säga vänder jag omedelbart till den ungdom, jag älskar mäst, den socialdemokratiska, som just därför nu får tåla några hårda sanningar.

Först och främst vill jag som ofta förr betona den oerhörda faran av att såsom
365 »krigstaktik» godtaga och anbefalla omoraliska stridsmedel. På denna punkt får ungdomen ej förblanda det som under stridens hetta sker, med det som bör vara! Jag har redan sagt min mening om den kortsyn med vilken de borgerliga samhällsgrupperna bedömt avtalsbrotten. Men det vore oändligt mycket farligare om den socialdemokratiska ungdomen nu började anse avtalsbrott i och för sig såsom något obetydligt. Mitt hjärta står närmast några gråhårsmän,
370 vilka gräto som barn, då de genom typografstrejken nödgades att – för första gången i sitt liv – bryta sitt givna ord. Endast genom att vi nå fram till de bästa möjliga avtal och till de ömsesidigt mest bindande avtal, kan en högre ordning inträda såväl inom samhällena som mellan dem.

375

Ett annat kampmedel, som på ett lika ödesdigert sätt kan bryta ned den enskilda personligheten, är den minskade arbetsintensiteten. Visserligen kan man hoppas att kroppsarbetaren, när han får ett omedelbart intresse av produktionens uppdrivande i kvalitet som kvantitet, återfår den arbetslust, han nu håller på att
380 mista. Men detta hindrar ej, att den nutida arbetargenerationen sjunker i personligt värde genom minskad arbetsduglighet och arbetsheder. Och om

385 detta kampmedel – ett vårdslöst och till minsta mått nedtryckt arbete – får allt mer utbredning, då minska arbetarna själva möjligheten till en stegring av sina levnadsvilkor. Ty denna stegring kan aldrig bli byggd på någon annan varaktig grund än produktionens stegrade värde.

390 Det är en villa, när arbetare litar endast på lönerörelser och mera sådant för att uppnå en människovärdigare ställning i samhället. Även inom det nya samhället kommer helt visst att finnas en underklass och en överklass. Men det blir det personliga värdet, intelligensens och karaktärens värde, som kommer att dana den senare. Lika orimligt som det nuvarande tillståndet är – det tillstånd, där ett samvetsgrannt livslångt arbete kan leda till en ålderdom på fattighuset, – lika orimligt vore ett tillstånd där fuskverk kunde lönas med samhällsansende. Man 395 har oavlåtligt betonat kroppsarbetarnes faror till hälsa och lemmar och dessa faror ha visserligen behövt famhållas. Men det finnes faror för själen, som än starkare borde framhållas och den här påpekade är en av de största.

400 Rättvisan fordrar emellertid att man minnes huru ofta arbetare blivit korruperade av sina arbetsherrar själva, t. ex. i sådana fall, där dessa som entreprenörer oredligt uppfylla sina kontrakt med staten eller enskilda. Arbetarhedern skulle icke så snabbt avtagit, ifall arbetsgivarhedern förblivit sådan den var i »den gamla goda tiden!»

405 En tredje fara, som klasskampen medför, är klasshatets tillväxt. Efter ett år som 1909 har man svårt att med lugn röra just vid detta. Så mycket i det nuvarande samhället är verkligen värt vårt hetaste hat. Och det hatet får icke avtaga förr än det hatade är borta. Men hatet mot förhållanden får icke sträckas över till personer, när dessa icke ha någon omedelbar skuld i missförhållandena. 410 Personligt hat är alltid en fara för vår egen själ. Det ligger djup sanning i Brunnsvikssången: »Hat är höst och härjarlusta. Må vi muntert milt som våren, Sopa rent i gamla snåren». 4

415 Visserligen kan vårstormen vara hård även den och visserligen måste snåren stundom röjas genom eld. Men den nya växtligheten kommer varken genom storm eller eld: den kommer endast genom solen, genom att vi framälska det nya, vi efterlängta.

420 Och slutligen bör ingen glömma, att klassolidariteten, partidisciplinen och allt det övriga varigenom den stridande hären nu måste sammanhållas, endast får

425 vara medel för ett högre mål: varje personlighets fulla och fria utveckling under
för denna utveckling gynnsammare tillstånd. Redan nu måste den unge sätta
bestämda gränser för vad han i solidaritetens namn av sin personlighet kan
offra.

Redan nu måste den unge öva sin kritik mot den böjelse att stelna,
byråkratiseras, dogmatiseras, som socialdemokratin likt andra partier visar.
430 Ungsocialisterna ha rätt i denna sida av sin kritik. De yngre socialdemokraterna
böra fortsätta den kritiken men grunda den på en rikare kultur, en starkare
tankekraft. Ungsocialismens samhällsuppfattning är nämligen lika mekanisk
som de konservatives och deras tankar tunna som ledningstråden till ett
sprängskott. Omstörta blir därför deras slutliga svar på alla problem.

435 * * *

Många andra krav ställer vår tid på den ungdom, som mottagit dess stora gåva:
hoppet om ett nytt samhälle och en högre mänsklighet. Men endast det största
av dessa vill jag nu till slut och av all min kraft lägga på ungdomens hjärta: det
440 att icke förtrötta, under alla erfarenheter av hur utvecklingen sniglar fram; att
aldrig genom de många hinder, som möta på vägen, frestas att säga: vägen lönar
sig icke! Det är ej nog att ungdomen sätter in sin hänförelse, sitt mod, sin
dådlust, sin offervilja på tidens stora tanke: ungdomen måste ej endast bevara,
utan öka dessa sina krafter, om den verkligen skall mäkta sin eviga uppgift, den
445 att draga tiden framåt! Vartill har ungdomen annars sina stora, skimrande
vingar – längtans och aningens vingar – om icke för att lyfta sig över hinder?

De unga måste vara beredda att uppleva otaliga besvikelser och ändå icke svika.

450 Våra segrar äro viktiga för det hela. För oss själva äro segrarna ej det viktigaste.
Det stora, på vilket det ytterst kommer an, är att ej låta sin levnads största tro
förlisa. Eller för att sluta med ett av de diktarord, jag sedan ungdomen älskar
mest:

455 »Kan du igenom din fröjd och din gråt

Rädda din barnsliga själ till det sista:

Då har du rägnbågen över din gråt,

Då har du glorian över din kista!»

FÖRENINGSLIV OCH SJÄLVKULTUR 5

Varje bildad vet att äkta kultur endast vinnes genom självarbete och samarbete.

465 En form för detta senare är tillägnelsen av de före eller samtidigt med oss
levande kulturbärarnes verk. En annan form är vårt eget medarbete i samtidens
kulturrörelser. I vår tid får detta medarbetarskap framför allt sitt uttryck genom
den samverkan för allmänna syften, som med ett ord kallas föreningslivet. Detta
har blivit ett av det unga släktets viktigaste bildningsmedel.

470 Men detta medel förbrukar i den grad tid och krafter, att allt mindre av båda
finnes kvar för självarbetet, detta, som ensamt ger en djupgående och allvarlig
själsodling. Det rätta förhållandet mellan de båda bildningsfaktorerna är rubbat.
Medan vissa tidskeden givit självkulturen allt för stor plats på den samhälleliga
verksamhetens bekostnad, är förhållandet nu omvänt. Den kulturella fara, som
475 därigenom uppstått, synes mig redan så stor, att den bör beaktas och om möjligt
avvärjas.

* * *

480 Att man genom sammanslutning främjar många slags syften, detta är vår tids
mast påtagliga erfarenhet. Framför allt har sammanslutningens makt blivit
bevisad genom socialismen, som strider och som segrar i detta tecken.

Och jag vill genast betona, att jag fullt inser nödvändigheten av denna alla tiders
485 väldigaste föreningsrörelse. Endast genom denna kan socialismen nå sitt
närmaste och minst omstridda mål: människovärdiga livsvilkor för alla
arbetsvilliga och arbetsoförmögna samhällsmedlemmar. Det är således icke
sammanslutningen i och för sig, den kan klandras, som i likhet med mig – önskar
seger åt socialismens grundtankar. De illa underrättade mena att socialismens
490 mål endast är nya ekonomiska förhållanden; att hela striden rör sig om sättet för
och fördelningen av produktionen. Dessa illa underrättade veta icke – eller vilja
ej veta – att striden ytterst gäller ett större och fjärmare mål: ett nytt, skönare liv
på jorden genom den högsta möjliga stegring av varje enskild människas – och
därmed av hela släktets tillvaro – och sålunda även av livets värde för varje
495 enskild som för alla tillsammans.

Drömmen om denna livsstegring är den sociala rörelsens innersta drivkraft, en
drivkraft av religiös art. Den känslöström, som fordom riktades på vinnandet av

500 den eviga saligheten, har inom socialismen – i samma mån, som denna genomträngts av evolutionismen – blivit riktad på jordelivets fullkomnande.

När man från höger som vänster pekar på den eller den socialistiska teorien såsom vederlagd, ja, av socialismen själv övergiven – och med anledning därav
505 förklarar socialismen vara död – då ser mitt inre öga städse en bild, tecknad av en stor diktares stift. Ämnet är Nikodemus vid dennes nattliga besök hos Jesus. Samtalet har avstannat, sedan Nikodemus uttalat sina tvivel och Jesus icke kunnat skingra dem. Allt är stilla i den lilla kammaren; endast vårvinden sätter taklampans låga i en flämtande rörelse. Plötsligt bryter Jesus tystnaden med
510 orden: »Nikodemus, förnimmer du ej skaparanden, som mäktigt brusande förnyar sin värld?»

Diktaren har i de båda gestalterna framställt den urgamla motsatsen mellan den intellektuella och den religiösa naturen, den, som endast förvissas genom bevis
515 och sakförhållanden och den, vars visshet vilar på tro, på känsla och aning. Den senare har just förmågan att »känna i luften» – utan att med ögonen se – att en ny vår är kommen.

För naturer av denna art är det t. ex. visst, att om än Marx flesta satser låge döda
520 som mumier inom pyramiden av hans lärobyggnad, så är dock det väsentligaste i hans förkunnelse ännu groddkraftigt, just som de vetekorn voro, dem man efter årtusenden fann inom de verkliga pyramiderna. Detta väsentliga är just sammanslutningens tanke, arbetarnes internationella sammanslutning, ur vilken en alldeles ny känsla av solidaritet, av ömsesidig hjälp och ömsesidigt
525 ansvar framvuxit. Och därmed även nya etiska och intellektuella krafter inom arbetarklassen. Genom sin lidelsefulla hängivenhet och obegränsade offervillighet för sammanslutningens tanke, ha arbetarna vunnit en storartad kulturell utveckling, vars värde icke minskas genom de, i och för sig sorgliga, övergrepp, dem solidaritetskravet här och där föranleder.

530 Det innebär således intet underkännande av sammanslutningens värde såsom stridsmedel, när jag här vill betona att den är ett ensidigt bildningsmedel, ja, att den innebär en allvarlig fara för den sociala stridens slutmål: släktets framtida, fullkomligare tillvaro.

535 När jag i det följande framför allt riktar mig mot de socialistiska föreningarna, så är det först och främst därför att deras mål även är mitt. Men också därför att

540 man bäst iakttar en tidsrörelse – i dess faror som i dess företräden – ifall man granskar den i dess starkaste, mäst utpräglade form.

Det, som här säges om socialismens föreningsväsen, har emellertid sin tillämplighet för allt annat föreningsväsen. Ty liksom det är samma element, som af vinden röres i det stora havet och den lilla dammen, är det samma 545 människonatur, som påverkas av sammanslutningens anda inom den internationella arbetareorganisationen och den lilla gosseklubben.

När man ser på arbetarorganisationen finner man först och främst att dess föreningsliv utgör en uppfostran till disciplin. En nödvändig uppfostran. Ty 550 den enskilde måste vara i stånd till underordning och självbehärskning, när han befinner sig inom en stridande här. Och detta går lätt när, stridens mål är att framdeles en var skall kunna vinna den största möjliga utveckling och det bästa möjliga bruk för sina personliga krafter, den största möjliga rörelsefrihet och livsrikedom eller, med ett ord, lycka.

555 Stridsmedlet skiljer socialismen från liberalismen som kallar medlet ofrihet. Stridsmålet skiljer den från konservatismen, som kallar målet självisk lyckovilja, härflytande ur materialismens »grodperspektiv på tillvaron».

560 Högerns då och då hörda sympatiuttryck för socialismen gälla just dess svaga sida: den stränga disciplinen, den hårda sammanhållningen, det personligas undertryckande. Ty allt detta, som socialister själva ofta se som ett nödvändigt ont, är just konservatismens samhällsideal: den enskildes fullkomliga underordnande under »statsidén». Konservatismens bifall borde således vara en 565 allvarlig väckelse för arbetarorganisationerna, så att de icke alltför ensidigt utveckla lydnad och självbehärskning på bekostnad av initiativ och självbestämning. Målet är ju att frigöra, icke att binda och bryta de individuella krafterna. Men har föreningslivet icke förstått att bevara dessa, då kan inom det nya samhället ingen samverkan komma att äga rum mellan fria, skapardugliga, 570 betydelsefulla människor – eftersom striden endast danat ofria själar, oförmögna att i frihet bruka sina krafter!

Vi stå här inför själva grundfrågan: om samverkans inflytande på personligheten, föreningslivets på självkulturen. Och huru svåra än de 575 nationalekonomiska problem äro, dem nutiden har att lösa, de äro dock en lätt lek i förhållande till nyssnämnda, den själiska ekonomiens problem. Vi skola för

länge sedan vara färdiga med monopol och bolagsvälden, med den oförtjänta
värdestegringen och det arbetslösa rikedomskapandet när själens rörelse- och
580 jämnviktslagar, när det andliga frambringandets och förbrukandets villkor ännu
äro problem, dem vi famlande söka lösa.

* * *

585 Ändrade samhällstillstånd kunna avlägsna vissa sjukdomar och vanskapligheter i
det nuvarande samhället. Men det skönare, nya samhället danas icke ensamt – ej
ens väsentligen – genom bättre förhållanden utan framför allt genom
fullfullkomligare människor.

590 Nu torde någon invända, att jag nyss erkänt att föreningsväsendet äger värde
såsom bildningsmedel, att det haft stora etiska och intellektuella verkningar.

Visserligen. Om man ser på de organiserade arbetarna, i synnerhet de yngre, så
finner man hos dem en glädjande utveckling särskilt i fråga om det offentliga
595 uppträdandet.

Självbehärskning, saklighet, parlamentarisk takt, förmåga att taga och giva skäl,
att klart utreda och försvara egna synpunkter, att lugnt lyssna till
motståndarnas, allt detta vittnar om en kultur, vars snabba tillväxt just är en
600 följd av föreningsliv i olika former och för olika syften, framför allt av det
socialistiska föreningslivet.

Men bredvid dessa goda, av alla erkända, verkningar vill jag påpeka några
mindre goda.

605

Först och främst att föreningslivet när en skötesynd hos vårt byråkratiska och
formalistiska folk, paragrafpassionen.

Huru mycken tid och kraft spilles ej på oändliga diskussioner om stadgar, om
610 formfrågor, om futtiga oväsentligheter! Huru ofta är ej detta ofruktbara
styrelse- och mötesarbete huvuddelen av föreningens verksamhet! De, som
skulle vilja handla, som äga initiativ, som hoppas komma till saken, bli bundna
genom de andras stadgeklyverier och formskärerier. Och under detta oändliga
snack om strunt går kraften bort, kraften att se väsentligheten, att känna för
615 denna, att handla för denna – de tre villkor varförutan intet betydelsefullt

kommer att ske! De allvarliga frågor, som blivit förpratade och ihjälstadgade, äro fler än de, som blivit ihjältigna; de, vilkas idéer i föreningar blivit knäckta, äro i vår tid flera än de, vilka i ensam kamp för sina idéer bli brutna. Det är av största vikt att ungdomen har denna sak klar för sig, så att den åt allt vad stadgar och arbetsordningar heter ger det minsta möjliga omfång och den största möjliga vidd – vilket endast låter som en självmotsägelse!

De yngre goodtemplarna och de

socialdemokratiska ungdomsklubbarna – med deras studiecirklar, föredragsserier, deras söndagsskolor och sagoaftnar, deras press- och förlagsverksamhet, – äga en stor kulturell betydelse. Från denna ungdom kommer helt visst en den socialistiska arbetarrörelsens renässans. Men må ungdomen då även låta pånyttfödelsens vind svepa undan formalism och skenviktighet; låta självverksamhetens glädje komma i styrelsebråkets ställe! Och må ingen fåfånga hindra att kraft och tid sparas genom att främja flera syften inom en förening! Huru ofta skulle ej de angelägenheter, som nu fordra sammanträden i fyra, fem olika styrelser, kunna handhas av en enda?

Vi, som lyckligtvis inte behöva kämpa för vår lagstadgade föreningsrätt, borde i stället allvarligt överväga den sociala och individuella rätten att bilda och att ingå i föreningar! Envar vet, att om man oavlåtligt huggor spånor av en stock, så duger den slutligen inte till takbjälke. Men just på det sättet behandlar man sitt eget själsämne. Flisorna av dessa söndersplittrade själsämnen yra omkring. Men de hela själarna, de, som sätta in sin kraft på ett livsverk, dessa bli allt färre.

Tidens typiska sjukdom är platformomanien. De av denna åkomma angripna kunna ej sova om natten, i fall de ej på afton hört sin egen röst i en offentlig församling. De ila från möte till möte och föreslå på varje möte stiftande av en ny förening för alla tänkbara och otänkbara ändamål. 6

De, som redan gripits av sjukdomen, torde vara obotliga. Dess viktigare är att i tid härda sig mot den. Detta sker genom att skratta varje gång någon försäkrar oss om vår outhärlighet för det eller det verket, medan vi väl veta att, doge vi, då vore vår plats inom föreningsverket efter några dagar fylld! Det är endast den skapande människan, den genom sin livsgärning enastående, som i vissa fall kan kallas oersättlig. Föreningsmedlemmar är det aldrig ont om. Och med denna visshet äga vi full rätt att leende avvisa allmännet, när detta vill tvinga oss att

tappa bort oss själva i styrelsesammanträden.

Och framför allt har ungdomen denna rätt.

660 Den unga människa, som tidigt får nyssnämnda platformsjuka, mister lätt
förmågan av en i det tysta verksam godhet. Vanan vid offentlighet, vid
publikens och pressens bifall, ger ofta åt den ungdomliga själens sköra glas en av
de rämnor, dem man ej märker förr än vinet sakta sipprat ut och glaset står
tomt!

665

* * *

III.

670 Föreningslivets allra påtagligaste fara är att maskineriet där verkar blint,
mekaniskt, utan några skyddsåtgärder för att de där arbetande ej skola stympas
till väsentliga delar av sin personlighet. Och som den enskildes samvete faller i
sömn under den hypnos, ett parti, en förening, en styrelse utövar, så blir faran –
emedan obemärkt – än större. Den, som själv står utanför riksdag, parti,
675 förening, styrelse frågar sig ofta huru de, inom dessa samfund verkande, kunna
vara så stockblinda för sanningen, då dock flera bland dem såsom enskilda visa
sig äga intelligens? Huru de kunna vara så orättrådiga, då dock flera såsom
enskilda visa rättsinne? Huru de kunna begå så grova fel, då de dock var för sig
äga goda avsikter?

680

Och svaret blir städse: att omkring varje samverkande grupp bildar sig en allt
tätare dimma av tvångsföreställningar, sådana som »hänsyn till de faktiska
förhållandena», till »möjligheten att uträtta något», till »det i nuet lämpliga». För
dessa dimbilder är det den enskilde allt villigare offerar sina egna meningar,
685 böjer sin egen vilja, besticker sitt eget samvete. Och allt detta med – bästa
samvete! Den dunstkrets, i vilken de samverkande leva, gör dem »ansvars- och
ångerlösa», för att bruka ett av Kirkegaards djupa ord om samverkans faror.

Genom att aldrig i det offentliga livet handla som enskilda utan endast som
690 »medlemmar», sker med många samvete detsamma som i medeltiden under
fastan skedde med kyrkklockornas kläppar: man virade halm om dem för att
göra dem ljudlösa. Allmängagnet är den halm, man virar om det egna samvetets
kläpp. Och så förblir denna stum. Det finnes till sist ingen orättrådighet, ingen

695 lögn, ingen hämnd, intet förtryck, som man ej med samvetsro tillåter sig
samman med sin grupp – allt uti »disciplinens», »kamratandans»,
»allmängagnets» namn!

En judisk vishetslärare förkunnade att ur varje handling en god eller ond ängel
700 födes, men av halva och förvirrade gärningar, dåd utan mening och utan kraft,
födas änglar med vanskapade lemmar eller utan huvud eller händer eller fötter.
Och för en sund blick bli de flesta politiska beslut just sådana vanskapta alster av
genom politiken förvillade själar. Denna vanförhet är den dyraste krigskostnad,
som släktet under varje kulturstrid – i vår tid särskilt under socialismens – har
705 att bära. Det är av allra största vikt att den kostnaden nedbringas; att den
socialistiska ungdomen sätter in sin vilja på att höja partimoralen, att ändra
taktiken i de fall, där den nu liknar den medeltida kyrkans med tvångsdop och
kättardomstolar, med tortyr och autodaféer! Sker ej detta, komma de ädlare
naturerna att alltmer aflägsna sig från eller att aldrig sluta sig till en rörelse, där
710 man begår våld och orättrådigheter i den slutliga rättfärdighetens namn. Och
ehuru detta visserligen ur stridens förutsättningar kan förklaras, beklagas måste
det dock obetingat. Ej minst emedan detta avhållit många, särskilt bland den
akademiska ungdomen, att helt sluta sig till den rörelse, dit de dock genom sin
sympati höra.

715 Denna förlust kan för rörelsen endast delvis ersättas genom den
socialdemokratiska ungdomens eget bildningsarbete, huru rikt på vackra löften
detta än är.

720 Men den allra största faran är dock den att orättrådighet i en strid verkar som
rost på ett vapen eller verktyg: får rosten obehindrat tära på stålet blir detta
slutligen odugligt för sitt ändamål.

* * *

725 Den kultur, som föreningslivet i dess nuvarande form ger, verkar med ett ord
såsom en på idel myndighet å fostrarens, idel lydnad å barnets sida byggd
uppfostran: den bryter egenartens styrka, den utjämnar och likformar, den
hämmar den egna företagsamheten, viljestyrkan, beslutsamheten. Vad
730 uppfostran i hem och skola börjar, fortsätter föreningslivet: de säregna
människoämnenas knådas till en likformig massa.

I stället för den socialaristokrati, som är de högst utvecklades framtidsideal,
735 nalkas vi på detta sätt massvälde som framtidens styrelseform. Det vill säga, i fall
socialismen behåller det demokratiska idealet och icke slutar med att omfatta
högeridealet: statens allmakt över en lydiga, samhällets idé tjänande, hjord. Men
varken på massväldets eller statsväldets väg kan släktet komma att nå
socialismens ovan angivna ideala mål.

740

Detta nalkas vi endast i den mån, »massan» blir allt mer och mer förvandlad till
enskilda, som – i och genom en full utveckling av sina egna yppersta krafter –
bli glatt villiga att uppskatta alla de övrigas; som sålunda bli i stånd att vist välja
och frivilligt följa en ledare, överallt där en sådan kräves, men dock därjämte veta
745 att bevara sin egen självständighet, sin egen särprägel, sin egen skaparlust inom
det område, som är deras. Det utplattande tryck, som den enskilda och den
partimässiga tvångsuppfostran utöva, härflyter ytterst ur det evinnerliga
mistaget att nuet helt måste offras för framtiden – i stället för att framtidens
värde just beror på värdet av hela den följd av »nu», dem man tanklöst offerar
750 för framtiden!

Ty är icke nuet en del av denna framtid? Växer icke under många dagar och
nätter »framtidens» bröd? Kunna vi försumma åkerns växtvilkor i nuet och
dock vänta skörd i »framtiden?»

755

Kan man stund för stund låta förtrycka sin natur och i framtiden finna den
rakvuxen? Dag från dag tysta sitt samvete och i framtiden finna det talande? År
från år svälta sin själ och i framtiden finna den fullt utvecklad? Den unga
människa, som försjunker i socialt – framför allt i politiskt arbete – lever på den
760 irrläran att den enskilde skall offra sig för det hela; att man vinner sig själv
genom att glömma sig själv; att man bereder andras lycka i framtiden genom att
försaka sin egen i nuet. Och de andligt tanklösa fröjda sig åt denna ungdom,
alldeles som andra tanklösa fröjdas åt de björklövskvistar, som torgföras sedan
spiselvärmens lockat fram deras späda löv. Den, som tänker finner att det är
765 skada på dessa kvistar, som sedan aldrig komma att vaja i majvinden eller bada i
sommarmärmen. Och än mer skada är det på de unga människor, som föregripa
den naturliga följderna i sin andliga lövsprickning och blomning.

Den ungdom, som i förtid drives eller kastar sig in i »social verksamhet» och
770 föreningsliv, förlorar den betydelsefullaste tidpunkten för sin egen självkultur.
Dessa unga börja svara innan de själva på allvar frågat, och lära sig fråga innan de

i stillhet lyssnat. De förlora den ro för självfördjupande, som sedan kanske aldrig kan ersättas. Deras åsikter bli lösliga, deras omdömen överilade, när de strax ge
775 ut dem i offentliga diskussioner och föredrag, istället för att låta dem långsamt mogna under meningsutbyte endast med en vän eller en sluten vänkrets.

Mera ensamhet, mindre gemensamhet, detta är vad ungdomen i »ton»-åren behöver, ifall den ej tio år senare skall stå med en stor inre tomhetskänsla, ja,
780 med leda se på de sociala uppgifter, för vilka de då borde vara färdiga och arbetsivriga. Allt för lätt glömmar man, att skördefältet är rikt endast när varje ax är det; att samhället får sitt samlade värde icke endast genom vad dess individer utföra utan genom vad de äro. Om de enskilda slita ut sig eller utsugas för det hela, kommer det hela förr eller senare att ge ringare frukt: detta är en så
785 naturnödvändig erfarenhet att man förvånas över att den åter och åter måste förkunnas som en glömd sanning!

Arbetareungdomens ivriga nykterhets- och bildningsvilja är just nu det mäst löftesrika tidstecknet i vårt land. Men det är icke nog med viljan, icke nog med
790 att de yttre villkoren för bildning bjudas allt rikligare: det är de inre villkoren, det mäst kommer an på. Varje lantman vet att sådd i storm är föga lönande. Men så är också ett meddelande av kunskaper åt en, av det offentliga livets krav, omstormad själ.

Bildningen – med andra ord växten och mognaden – är på alla tre områdena för
795 vår bildning – det etiska och estetiska liksom det intellektuella – ett långsamt förlopp. Det finnes nu bland ungdomen mycket s. k. »allvar» vid behandlingen av stora frågor, vilket endast är lättsinne! Ty det verkliga allvaret avstår från meningar och omdömen över ämnen och personer, man endast snuddat vid.
800 Det verkliga allvaret uppreser sig mot kravet att man omedelbart skall vara färdig med sin åsikt. Det verkliga allvaret prövar rätten att i något givet fall känna harm eller hänförelse. Först sedan man nått så långt i självkultur, att ens tankar börja erhålla en viss grad av klarhet, att ens känslor koncentrera sig till drivkraft, då är tiden inne för att delta i det offentliga liv, som nu är så
805 förvirrat och förfulat just genom bristen på denna självkultur hos de däri deltagande, vare sig dessa höra till de äldre eller yngre åldersklasserna.

* * *

810 En annan fara, som nutidens föreningsliv medför – och för alla klasser, åldrar

och kön – är att det minskar lusten för yrkesarbete och hemarbete. Huru mycket nöjsammare, lättare, mer bemärkt är icke »sammanslaget» än den strävsamma, dagliga gärningen? Arbetslusten blir mindre, ju fler mötena bli,
815 och med arbetslusten avtar arbetsdugligheten. Men om detta alltjämt fortfar, huru skall man då en gång i det nya samhället kunna på ett fullkomligare sätt än nu tillmötesgå allas alltjämt växande behov?

Det är visserligen sant att vår beprisade materiella kultur nu frambringa en
820 otalig massa onödigheter för konstgjorda behov. En högre kultur kommer att avskaffa denna slags produktion och lägga vikten på helt andra ting än dem, »kulturlivet» nu fordrar, om man än ej kommer att gå så långt i sin förkastelse som den berömde sociologen professor Sombart, vilken slår hela den »modärna kulturen» till smulor! Han frågar t. ex. vad allt Berlins elektriska ljus är värt, när
825 det dock ej lyser över någon i kulturellt avseende så viktig vandring som Goethes promenader i Weimar från och till Herders hem, vandringar, som skedde vid skenet av en liten handlykta?! Eller vad våra blyttåg äro att skryta med, när de dock ej befördra något kulturvärde jämförligt med de brev, som Goethe och Schiller växlade, brev, dem en postgumma bar mellan Weimar och Jena?!

830 Men om vi än kunna hoppas på en ny tid, då den materiella civilisationen blir underlag för en hög andlig kultur, då industrien frambringa sina alster för på en gång enklare och mer förfinade behov – arbete kommer att alltjämt krävas! Och ett allt bättre utfört arbete, ifall alla skola komma i åtnjutande av de bättre
835 livsvillkor, på vilka vi vänta. För detta arbetes skull bör man varna mot den växande hågen att, på det enskilda arbetets bekostnad, ägna sig åt »socialt arbete». Även i detta fall måste man finna en medelväg mellan forna tiders alltför stora likgiltighet och nutidens allt för stora hetshunger i fråga om allmänna angelägenheter.

840

* * *

Den minst beaktade men därför ej minsta fara, som föreningslivet medför, är att de resultat, som genom den förenade verksamheten utåt uppnås, äro så väldiga,
845 att man mister måttet för den stora enskilda personlighetens betydelse, personligheten, som verkar genom sin ensamma skaparkraft, enligt sina egna lagar och därför med berättigade krav på sina säregna livsbetingelser.

Visserligen finnas personliga företräden, som ge makt över ögonblicket, t. ex.

klarhet, översikt slagfärdighet, själsnärvaro, vältalighet. Men däremot missgynnar föreningslivet vissa finare själs gåvor, vissa solidare egenskaper. Och framför allt missgynnar föreningslivet det högsta kulturvärdet, geniet. Detta saknar i regeln de egenskaper, som äro brukbara och uppskattade inom
855 föreningar.

Visserligen hållas i många föreningar föredrag om genierna – sedan de äro döda! Men i levande livet voro de ännu aldrig begripliga för massförståndet och geniets övertygande makt var städse en avståndsverkan.
860

En diktare har skildrat snillets väsen genom att om en genial människa säga: »att han såg på de andra, de, som bo i hus, med samma ogenomträngligt främmande blick som salamandern äger, salamandern vilken bor i eld».

865 Och elden kommer att förbli snillets livsvilkor.

Kasärnhus – i varje bemärkelse – passa ej genierna. Men ju mer föreningarnas flertalsbeslut och styrelsestadgar bli avgörande, dess mindre rörelsefrihet erhåller den geniala skaparviljan. Och sålunda hava vi nu visserligen demokratiska
870 former för kulturlivet, men – allt färre betydelsefulla kulturskapelser! Styrelsen rättar käckt arkitektens, bildhuggarens och målarens idéer; styrelsen – men jag avbryter. Ty skulle jag börja orda om styrelsenas vanstyre bleve visan aldrig slut. Summan är: att endast en kulturell demokrati duger!

875 Den »praktiska politiken» låter allt hänsynslösare de små lagarna neutralisera den stora lagen: att allas socialpolitiska verksamhet bör gå ut på att lägga den utövande makten i den, inom varje område, bästes hand. De små lagarna – egennyttnan, avunden, fåfängan, hämdlusten – göra nu de få betydandes inflytande obetydligt och de mångas obetydligas betydande.
880

Har väl någon erfarenhet blivit oftare bekräftad än den, som kolonien Roycroft's ledare, Elbert Hubbard formulerat sålunda: att all stor framgång är resultatet av en mans välde? 7 Och är någon sanning i vår tid mer förbisedd? Ty just emedan massverkan är så väldig, förledes man lätt att giva denna en
885 betydelse, den aldrig ägt eller kan äga.

Mången menar t. ex., att ledaren, som i ett eller annat avseende ger ett stort svar, mäktar detta endast emedan själarna runt om honom redan äro fyllda av frågan.

890 Men huru mycket oftare är det ej ledaren, som drivit alla dessa andra att fråga?
Mången menar att den ström av andlig kraft, som sätter massan i rörelse, också
uppstått inom massan själv. Men man glömmer att den andliga kraft, som i ett
givet historiskt ögonblick sätter massan i rörelse, vuxit sig stor sålunda att,
släktled efter släktled, ensamma själar ha hungrat efter rättfärdigheten, lidit för
895 sanningen, utövat broderskärleken, sett framtiden i stora syner och tjänat den
med en ren vilja. Så har, droppe efter droppe, den känslöström blivit danad, som
socialismen nu tillgodogör sig såsom drivkraft. Och strömmen behöver alltjämt
tillflöden från höjden, om den skall bevara sin mäktighet: tillflöden från de
ensamma själar, vilka i alla tider varit den stora kraftens källor.

900

* * *

Nutidens oförtrutna samverkan inom alla områden – t. o. m. naturen njutes nu
hälst i »förening» – orsakar att för alla begåvningar, även de geniala, hos alla
905 åldrar, även den framskridna, inom alla livsåskådningar, även den kristna, ro och
håg saknas för den allvarliga självransakan, varförutan ingen helgelse är tänkbar.

Vem kännes nu vid det gamla, sköna ordet? Nutiden ler åt helgelsen som man
ler åt en gammalmodig klädnad!

910

För varje äkta kristen innebär dock alltjämt detta begrepp att tankar, ord och
handlingar skola prövas inför den en gång för alla givna förebilden, Jesus.

915 För den religiöse icke-kristne får ordet en annan betydelse. Ty denne menar att
endast den, vars själsämne liknar Jesu eget, kan och bör utforma detta själsämne
med Jesus såsom ideal.

920 Det sorgliga är således icke att ordet helgelse fått en ny betydelse för den lilla
grupp av människor, som ännu ger det betydelse. Nej, det sorgliga är att ordet
för de allra flesta mist sin betydelse.

925 Ty huru kunna vi hoppas att uppnå högre samhällliga tillstånd om ej varje
enskild själ strävar att nå sina egna högsta möjligheter; om ej en var först söker
dana sig – och sedan steg för steg närma sig – sitt eget ideal av det ypperst
mänskliga?

Detta är helgelse i ordets nya mening. Och för att göra denna möjlig, måste vi

upphöra att utbreda oss över allt mer omfattande områden. Vi nödgas också på
930 den andliga kulturens område gå från det extensiva till det intensiva
brukningssättet.

Jag riktar detta råd särskilt till de mycket unga. Ty efter tjugofemårsåldern kan
det visserligen finnas enstaka, alltjämt andligt växande människor. Men en
935 allmän snedvridning i tiden rättas endast genom de helt unga, dessa, som taga
sin riktning – eller missriktning – före nämnda ålder, dessa, som genom sin
»tendens» komma att avgöra nästa tidskedes skaplynne.

Helgelse är endast ett annat namn på förinnerligande. Och denna innebär att
940 beslutsamt vända sig från de tusen världsliga ting, som göra själen splittrad och
ytlig; de oproduktiva lidelser, som bränna den torr eller tom; den lust eller det
kval, som göra den trång eller svag. Endast sålunda framarbete vi ur oss det
yppersta värde, vi efter vår egen grad och vår egen art kunna vara. Och att varda
ett allt större livsvärde – endast detta är att, i ordets väsentliga mening, hava
945 levat.

Men att verkligen leva, detta är ju all själfull ungdoms längtan, en vacker längtan
och så stark att den skulle erövra världen – ifall den ej vore förenad med en så
tragisk blindhet i fråga om vägarna till denna längtans mål!

950 Därför kan väl ingen av oss äldre se en ungdomsskara utan att gripas av
ömmaste vemod. Dessa unga, som ännu förnimma livets brus endast så som
man förnimmer havets brus då man lutar örat mot en snäcka, men som redan
steg för steg nalkas havet självt. Och hunna dit skola de antingen stanna
955 skrämnda på stranden eller meningslöst kasta sig ut i bränningar, där de gå under,
eller slutligen en eller annan gång själva bygga sin båt och styra sin stäv mot den
kust, om vilken de drömde, när de ännu endast hörde livet brusa så som vi höra
havet brusa i en snäcka!

960 De, som stanna på stranden, pläga erhålla de gamlas lyckönskningar, emedan de
i tid insett »verklighetens krav».

Som om något vore verkligare än just drömmen, drömmen och det handlande,
som närmar oss något enda steg till våra drömmars värld!

965 Men när de s. k. verkligheterna hindra oss i detta handlande utåt, då är det –

eller borde det vara – vår räddning från förtvivlan över den ohanterliga
»verkligheten» att ett område finnes, där vi oavslåttligt kunna arbeta för
970 framtiden; ja, att detta arbete i själva verket är det väsentligaste av allt
framtdansande arbete! Detta område är vår egen själ.

* * *

975 Att denna självkultur försummas, är den djupaste orsaken till att en stor
tidsrörelse ofta får så ringa följder; att den blir verkningslös långt innan den
avsatt sitt idéinnehåll i seder och lagar. Dess anhängare hava varit för små för
tanken, den har ingen verklighet ägt inom dem själva och har därför icke haft
någon makt att djupgående omdana verkligheten.

980

Ja, när denna verklighet» står som en jättevåg framför dem, då affalla tankens
förkunnare flockvis. Och det finnes t. o. m, diktare, som trösta dem med att
avfallet var oundvikligt:

985 »du faller dock av, som vi gjorde alla,
om ock ditt märke du tar på en stjärna.
Ty himlens stjärnor ju också falla».
(Mäster Olof).

990 Vi veta att denna tanke är lika osann som bilden. Ty himlens stjärnor falla icke,
och den, som ej kan hålla rätt kurs, har tagit sitt märke på andra lägre ljus än
stjärnornas!

Utvecklas må man, bort från en tidigare tro men aldrig svika den man äger;
förgås må man, falla av aldrig!

995

Den trösterika sanningen har en annan diktarekonstnär uttryckt, när han danat
en relief där människosläktet – unga och gamla, starka och svaga, män och
kvinnor, ensamma och sammanslutna – sträcker sig upp mot stjärnorna,
stjärnorna, dem alla dessa längtande händer stundom nästan beröra.
1000 Oföränderligt stöta dock händerna mot »begränsningens linje», som skiljer
dem från de stjärnbilder, vilka deras längtan evigt söker men aldrig når.

Lyckligtvis. Ty då upphörde ju vår längtan. Och vår längtan är vår själs
andhämtning, dess liv. Den, som vare sig genom arten av sin samverkan eller
1005 arten av sin självkultur, mister kraften i denna längtan utöver sig själv, han

brukar ingendera till sin uppbyggelse. Och en sådan människas verk blir intet väsentligt värde för det hela. Endast genom att vår längtan lever, växer och stiger med en allt renare eld mot allt högre mål, närma vi oss själva och vårt släkte till
1010 den skönare framtid, som vi och många släkten efter oss endast kunna skymta liksom genom ett dunkelt glas, men som – tack vare vår och alla tidigare och många följande släktleds längtan och möda – ett släkte slutligen skall skåda, ej längre som i ett dunkelt glas, utan ansikte mot ansikte.

1015 UNGDOMENS UPPGIFTER

Från min ungdoms midsommaraftnar minnes jag som den skönaste stunden den, då dans och glam stannat och den gyllenvita natthimlen stod över tystnade näjder. Den stunden ägde något underbart enande: en innerlig närhetskänsla
1020 upphävde avstånden mellan landsdel efter landsdel, från gräns till gräns; det var som om själen flutit ut och smält samman med alla andra själar från bygd till bygd, som hörde man alla pulsar gå, alla hjärtan slå av samma känslor. Framför allt förnam man sig som ett med alla dem, som voro ej endast i årets men i livets midsommar, som nu voro stilla och varma av samma vackra lyckdrömmar, av
1025 samma varma vilja att leva och dö i den nord, över vars alla fagra bygder samma ljusa midsommarnattshimmel bredde sig.

Männe de nu unga i denna natt känna sina själar sålunda smälta samman med alla andra själar i Sverges bygder? Knappast, ty samklangens är störd av skilda
1030 livsåskådningar. De ungas omedelbara fröjd i andra unga häjdas nu av erfarenheten att de visserligen kunna enas i dans och lekar och sång men att de ej alltid kunna ge varandra sitt bästa, sina ideal.

I midsommarens ljuvliga tid ville dock de unga ta hela världen i famn; ville ej
1035 endast samlas men mötas med alla andra unga, mötas med broderhand i broderhand, med systerblick i systerblick. Och då detta ej är möjligt, kännes vid tillfällen som detta missräkningen bitter.

Men ni få ej glömma att friden och enigheten för 40-50 år sedan berodde på att
1040 de unga nöjde sig med de gamla idealen, att inga nya framträtt och blivit stridsorsaker.

Den, som nu står i livets midsommar, har fått sin ungdom två gånger om. Ty nutidens unga människor leva i ett skede fyllt av skaparvilja, och stora tankar ha

rört tidens vågor med sina vingar.

1050 Därtill måste ungdomen minnas att den icke ensam lider av tidens söndring.
Det är redan längesedan vi äldre erforo lyckan av en full samklang med vårt folk
och vår tid.

Något av denna lycka fanns under 1880-talet hos dess ungdom, då de nya
tankarna drogo in i själen, en ungdom fylld av barnslig ljussyn i fråga om
möjligheten att omdana de rådande tillstånden, som den icke kunde godkänna.
1055 Såsom samhällskritisk blev 80-tals-ungdomen kallad pessimistisk medan den i
stället var nästan dum i sin glada optimism!

1060 Reaktionsskedet från 1880-talets slut och tills nu har ej kunnat samla vårt folk i
den stora glädjekänsla, som föder sånger, samverkan, stordåd. Försvars- och
rösträttsfrågan trumfades igenom: trötthet vid striderna, icke hänförelse, var
drivkraft vid lösningen. År 1905, då Europa beundrade Sverges
självbehärskning, år 1909 då Europa beundrade svenska arbetarklassen, stod
nationen söndrad och båda åren fördjupade svalget mellan folkklasserna. Detta
1065 svalg är nu så djupt att vi stå i ett lika allvarligt läge som för hundra år sedan, då
vår skakade statsbyggnad fick sina nuvarande grundvalar och Tegnér visade vårt,
av förluster och nederlag böjda, folk det stora målet

... att inom Sverges gräns erövra Finland åter.

1070 Vi äga nu en än svårare uppgift, den

... att inom Sverges gräns erövra Sverige åter.

1075 Med andra ord att återvinna Sverige åt de klasser, som mist medborgarkänslan
inom fäderneslandet.

1080 Den uppgiften innebär viljan att dana sådana förhållanden i landet att inga
klasslagar stiftas eller skipas; att ett eget hem kan vinnas inom landets gränser; att
det goda arbetet ger god bärgning; att bildning kan komma en var
bildningshågad till del; att envar äger full medborgerlig trygghet och trevnad i
nuet och sålunda med glädje kan arbeta i det land, som var hans fäders och skall
bli hans barns. Denna sambandskänsla mellan förtid, nutid och framtid är och
var städse den bärande kraften i fosterlandskänslan.

Att på varje sätt stärka det sambandet borde vara uppgiften för all i sanning
»fosterländsk» politik».

Men så tänka ej de ägande och styrande klasserna. Missnöjet med det bestående
1090 väckes ej, mena de, genom det beståendes brister utan genom »samvetlösa
uppviglare». Stillaständets politici peka på våra lagar, vår natur, våra minnen,
vårt språk och fråga om ej allt detta är nog att väcka fosterlandskärlek? De
egendomslösa svara: Ni tala om vår naturs skönhet: den mättas man ej av och
den skövlas utan hänsyn, då detta kan ytterligare berika rikmännen. Ni tala om
1095 landets ekonomiska möjligheter: de omhändertagas av truster; om vår
fäderneärvda jord: från den tvingas vi av bolagen liksom det fäderneärvda
bohaget lockats från oss av uppköpare och hemslöjden knappt hunnit
återupplivas innan fabriksintresset skall förrycka den. Ni tala om »egna
hemsrörelsen»: den utnyttjas redan av spekulationen och den kommer – i det
1100 stora hela – att stranda på bristande driftkapital och för dyra inköp. Ni tala först
och sist om vårt samhällsskick och våra minnen; tala allra högst när det gäller att
öka militär- och skattebördor av vilka vi redan bära de tyngsta, liksom även de
tyngsta arbetsbördorna för frambringandet av landets tillgångar. Men av dem
äga vi intet, kunna således intet mista och ha intet att försvara».

1105

Slutsatsen är felaktig. Men dylika felslut rättas ej – som på vissa håll tros –
genom att behandla de »fosterlandslösa» såsom en sinnessjuk husbonde
behandlade sina torpare. Han sammankallade dem för att fråga om de älskade
honom? Men när svaret dröjde, lät han piskan vina för att påskynda
1110 kärleksförklaringen.

Ett säkrare medel än att »piska upp de fosterlandslösa lymlarna» vore ett
nydaningsarbete, genom vilket det bästa, landet kan ge – bröd och bildning, rätt
och frihet – komme alla dess barn till godo. Endast så skall den oavlåtliga
1115 blodstörtningen ur landets bröst – utvandringen – kunna häjdas.

* * *

Skall ungdomen ställa sina krafter i det nydaningsarbetets tjänst? Svaret på den
1120 frågan avgör vår framtid.

Det finnes vissa skäl att hoppas. Framför allt att ungdomens egenart är att ha

1125 själen öppen åt många håll; att vara lätt vunnen för hänförelse, att vara fylld av
sjungande krafter som en skog av vårfåglar. Ungdomen är ännu ej bunden av en
massa hänsyn till fördelar och ställning; kampen om makt och mynt har ej
trängt samman hjärtat, ej torkat ut fantasien. Den unge vågar brinna av ädel
harm; han kan drömma drömmar, han vill bringa offer.

1130 Visserligen är ungdomen även ofördragsam och övermodig i striden för sina
ideal och – i sin hänförelse för dessa – ej sällan omdömeslös.

1135 Men fördragsamhet, ödmjukhet och vishet köpas ofta för priset av en svagare
glöd, en ringare offervilja. Endast den allra högsta kultur gör det för en eldsjäl
möjligt att fördubbla sina idéers kraft genom att tillägna sig även det mått av
styrka, som finnes i motståndarens – såsom Sigurd Fafnersbane fördubblade sin
vishet genom att äta Fafners hjärta!

1140 Ungdomen, som ej hunnit nå denna höga kultur, är således nästan med
nödvändighet fanatisk. Men om detta ger svaghet åt dess tänkande, ger det
däremot styrka åt dess känsla. Det är därför som ungdomen – enligt Almqvists
djupa ord – inom varje släktled drar världen framåt. Ty intet tankesystem, ens
det yppersta, har någonsin omdanat verkligheten förr än en stark känsla blev
dess drivkraft och utlöste idéerna i handling.

1145 Det politiska handlandets ålder har för den svenska ungdomen blivit
framflyttad. Och detta just i en tid, då ungdomen andligen är mer röstberättigad
än någonsin, mer upptagen av samhällsfrågorna än under någon tidigare
generation! Detta just i ett land som Sverge, där både gamlingarna och de olösta
1150 reformerna äro övertaliga!

1155 Men även medelbart kan ungdomens politiska vakenhet och verksamhet få en
stor betydelse. Och den skulle erhålla en genomgripande i fall ungdomen i alla
klasser kunde enas omkring en tanke, lika mäktigt att sammanhålla krafterna som
t. ex. för 40 år sedan kristendomen var det.

1160 Visserligen hjälper det icke ofelbart till stordåd att samlas omkring en stor tanke.
En sådan anpassar sig efter den själ, som upptar den. Ej alla själar äga den rätta
jordmånen eller klimatet för stora tankar och huru rik tanken än varit, ge
själarna dock missväxt.

Men jag vill emellertid påminna den yppersta ungdomen om den största tanke, samtiden äger, den tanke, som under de senaste årtiondena vuxit som en flod
1165 med tillopp från många källor: tanken på hela släktets fortsatta höjning. Denna höjning innebär att ehuru vissa raser, folk och individer fortfarande komma att lyfta sig som högslätter eller toppar på mänsklighetens kontinent, skall denna därjämte i sin helhet alltjämt höja sig ur varandets ocean.

1170 * * *

Tron på möjligheten av en sådan hela släktets höjning är redan, omedvetet eller medvetet, den drivande kraften i t. ex. ungdomens nykterhets- och bildningsarbete, de uppgifter i vilkas tecken Sverges ungdomsmöten allt från
1175 början stått. Och dessa allvarliga uppgifter förena även ungdom med i övrigt vitt skilda meningar.

Men när skall hela den svenska ungdomen inse att även klasstridens djupaste innebörd är frågan om släktets kroppsliga och själsliga höjning? Insåge
1180 ungdomen detta, då skulle denna strid ej längre kunna söndra landets allvarliga ungdom; då skulle viljan till samhällsordning bli en religiöst enande och förbindande makt för hela den tänkande ungdomen, så som den redan är det för den organiserade delen av ungdomen. Om Sverges allvarligaste ungdom ur alla klasser under de tio, tjugo år, som ligga mellan nuet och deras eget
1185 omedelbara deltagande i det offentliga livet, av all sin håg och all sin kraft utbredde en klar insikt om samhällsordningens problem och en levande tro på nödvändigheten att lösa dem, då skulle denna ungdom, när den en gång blir landets styresmän och lagstiftare, finna möjlighet beredd att göra vårt folk till ett föregångsfolk i samhällsförnuft, samhällsrättfärdighet och samhällsskönhet.

1190

Vi äga ypperliga vilkor härför. Vårt folk har lyckan att vara enhetligt i språk men rikt särpräglad i fråga om egenarter inom folklynet. Vi utgöra den renaste delen av den yppersta rasen, den ariska. Vi ha på alla områden skapande krafter, ja, just nu i större antal än något annat land med vår folkmängd. Vi bära stora minnens
1195 bragdvilja i blodet; vi äga det religiösa skaplynne, som ger troskraft åt vår idealitet; vi ha ett land med stora skönheter och obrukade möjligheter; ett klimat, som skaffar oss den stålande kampen mot hinder utan att göra dessa oövertvinnliga. Till sist: vi äga en god, gammal grund av lagbunden frihet att bygga vidare på!

1200

Men våra krafter hålla på att ödslas, våra möjligheter att spillas under klasstrider, som visserligen kämpas allestädes men som inom vårt stolta, slösande och sorglösa folk tagit väldigare mått än någonstädes.

1205

Vår nationella tillvaro hotas ej – som en verklighetsfrämmande filosof, Vitalis Norström, nyligen påstått – av ungdomens förvekligande genom fred och överkultur. Den hotas av det sociala kriget och av råheten – hos alla klasser – i det sociala tänkandet.

1210

Skall ungdomen ur alla klasser inse, vad dess fäder icke kunnat inse, att våra »söndrade nationer» – som redan Thorild sade – måste göras till ett folk» och att till detta mål endast finnes en väg? Det är den, som leder framåt mot den ekonomiska demokrati, som nu är det tjugonde århundradets och det fjärde ståndets uppgift att genomföra, liksom det adertonde århundradets och det tredje ståndets uppgift var att göra genombrottet för den konstitutionella demokrati, i frihetens, jämlikhetens och broderlighetens namn. Att dessa stora idéer till sin djupa innebörd ännu icke blivit förverkligade, bevisar ej att de ej kunna förverkligas. Men de kunna det först sedan den ekonomiska demokrati blivit verklighet. Det blir verklig medborgerlig frihet först när ingen arbetsvillig kan nedtryckas i en utsiktslös och utslitande kamp för tillvaron. Det blir verklig jämlikhet först när endast naturens icke uppfostrans olikhet danar över- och underklass. Det blir verklig broderlighet först när envar kan bestå utan att göra det på andras bekostnad.

1225

Den ekonomiska demokrati kommer med samma nödvändighet, som alla andra stora vinningar, dem vi nu äga som vardagsverkligheter, men tidigare släkten kallat utopier. Ty i alla tider funnos människor, som sågo på det vardande med förståndskalla blickar och av drömmarne fordrat bevis för deras drömmars värde. Dessa äro de verkliga gamlingarne, även om studentmössan för några veckor sedan sattes på deras huvuden. Till dessa har framtiden aldrig bud. Men den har bud till de många, som sorglöst leva i den naturliga egoism från vilken de behöva omvändas och hälgas genom en stor strävan. Och den har framförallt bud till den snabbt växande skara, som redan brinner av vilja att ställa alla sina förtidsärvda krafter i framtidens tjänst.

1235

Dessa unga män och kvinnor veta redan att det icke är nog att de göra sitt bästa inom sitt släktled, nej, att de måste omdana släktet till det bästa detta kan varda av sund, stark, stor mänsklighet. Dessa unga, som äro djupt bestämda av denna

1245 stora, osjälviska lyckodrom för släktets framtid, äga den nya moralen, solidaritetens moral. Ej på känslans väg allena utan på insiktens, på förståelsens ha de kommit till den övertygelsen: att de »ekonomiska lagar», som nu – omväxlande med strafflagar – brukas mot socialismen, tillkommit på grund av mänskliga behov och av dessa bestämda förhållanden. Således kunna de ändras genom nya behov och förhållanden. De »lagar» t. ex. vilka nu dana ett fåtal, som är rikt långt över njutningsförmågan och ett flertal, som är fattigt intill svältgränsen, komma att rubbas när det nuvarande systemet för frambringande och omsättning allmänt förkastas såsom oförnuftigt, osedligt och oskönt.

1250 De ägande klassernas organ tala ofta hoppfullt om »socialismens tillbakagång». Med samma rätt kunde de tala om vattenfallets tillbakagång, när dess massa omvandlas till elektrisk drivkraft. Agitationens skede avlöses allt mer av organisationens. Men den omedelbara, strömmande kraftkällan – de stora
1255 massornas kroppsliga och andliga livskrav – är kvar. Och den håller rörelsen i gång tills dessa krav blivit tillfredställda. Men denna kraftkälla åter får sitt renaste tillflöde ur en högt belägen fjällsjö. Denna är den nyssnämnda vissheten att hela släktets höjning till en ädlare livsförelse beror av socialismens seger.

1260 Så länge det var dag händer att av tvenne barn, som lekt samman, det mindre begåvade föres fram till bildning och ledareplatser, emedan det föddes i ett burget hem men det mer begåvade, från det ej burgna hemmet, nödgas stanna i obildning och vid ett arbete, som ej ens ger trygghet i sjukdom och ålderdom, så
1265 länge kommer den senare att .... »minnas en gammal fabel, om den stackars försummade Kain, som slog ihjäl den bortskämde Abel». 8

Och så länge gagnar det föga att predika broderskänslor. Dessa bli psykologiskt möjliga endast inom det samhälle, vars art man kan kortast känneteckna sålunda: att den solidaritet mellan klasserna i varje land och mellan landen
1270 inbördes, som nu i bästa fall är en tanke, i de flästa endast ett talesätt, att denna solidaritet är vorden verklighet inom arbetet, seden, lagen och hela samfundsordningen. För dem, som vilja nå detta ideal, finnes något som står högre än t. o. m. plikten mot det samfund som är: plikten mot det som kommer. Det är denna plikt-känsla, som svetsat samman den starkaste
1275 solidaritet, vår tid företer, arbetarnas med sin egen klass, en solidaritet, som är av helt annat slags än den kast-anda, andra klasser länge företett. Ty visserligen avser arbetarnas solidaritet i främsta rummet att värna om klassens intressen, men modet, uthålligheten, offerviljan hämtas innerst ur nyssnämnda plikt-känsla.

1280 Erkännas måste att denna klass-solidaritet ej sällan verkar villor och
våldshandlingar. Men den utvecklas även till självbehärskning och offervilja, de
egenskaper, som av gammalt varit samfundsbyggande och som även skola visa
sitt värde inom ett nytt samhälle.

1285 Visserligen påstå »samhällets vänner» – med andra ord de av samhället gynnade
– att »samhällets fiender» – med andra ord de av samhället missgynnade – just
sakna medborgerliga dygder. Anklagelsen är ej ny. Den ljud allestädes där en
klasskamp stod, som avsåg stora maktförskjutningar. Den blev t. ex. mycket
högljudd i vårt land, när Gustaf Vasas reduktion drabbade kyrkan, när Karl XI:s
1290 drabbade adeln.

Och den förblir nu högljudd tills den tredje reduktionen, som måste drabba
borgardömet, blivit fullförd. Men framtidens skolpiltar torde få lära: att den
sista reduktionen var lika välgörande för landet som de båda första!

1295

I Sverge höjdes redan 1844 en profetisk röst, som manade de bättre ställda
klasserna till en »medveten allvarlig strävan att frigöra sig från en nedärvd
egoism»; manade dem att medverka i bekämpandet av den fria konkurrensen,
som i en ny form infört den starkares rätt; i en ändring av det tillstånd, som
1300 medfört arbetets frihet men arbetarnas ofrihet; som framkallat ett oinskränkare
förmögenhetens välde än världen hittills sett; som i den modärna industriens
jättelikt sig utbredande rike befast ett allt större svalg mellan rikedom och
fattigdom, som skapat en massa proletärer, vilka, ställda utom samhällets
fördelar, nära fiendskap mot detsamma. Endast denna politik kan, fortsatte
1305 talaren, hindra blodiga revolutioner. Ty skulle nutidens borgerliga adel av
vattenbi och drönare komma att stadga sig, då är den i och med själva sin
uppkomst förlorad. Hopen skall visserligen först kasta bort sitt liv i förtvivlade
uppror men slutligen tillintetgöra denna adel. Ty kapitalisternas bekvämliga vila
efter väl förrättat jordiskt förvärv är icke mänsklighetens mål».

1310

Orden äro ingen socialistagitators. De äro E. G. Geijers i hans föreläsningar Om
vår tids inre samhällsförhållanden.

1315 Det var sedan Geijer begivit sig ut »ensam i bräcklig farkost», som han blev så
lyhörd att han i tidsbruset förnam huru

.... nornorna virka sin väv.

1320 Hans ord förklungo inom hans samtid. I dag är den världsstrid, de bebådade, en brännande verklighet.

Tidens vägar gå mot det nya land, Geijer anade vid synranden. Släktet når det med nödvändighet. Men de enskilda kunna nalkas det på skilda sätt: antingen
1325 som viljelös drivved, gungad av tidströmmen eller som målmedvetna seglare med handen vid rodet.

Visserligen finnes en tredje utväg, den att beslutsamt segla mot tidsriktningen för att förlisa på ett öde skär eller komma i någon säker hamn.

1330

Ungdomen har att välja mellan att inte alls ta parti; att verka i närmare eller fjärrare samband med socialismen eller att göra »front mot socialismen». Ty liberalismen kommer ej länge att bjuda de villrådiga sitt färdemedel. Inom tjugo år har liberalismens »höger» smält samman med högern, dess vänster med
1335 socialismen och de, som då ännu kalla sig liberaler, komma att äga en liknande betydelse med lapparnes på Skansen: det etnografiska intressets.

* * *

1340 Att ungdomen måste ta sitt parti i nutidsstriden, innebär ej att den oundvikligt måste ingå i ett parti. För den ena naturen kan partilivet vara en god fostran, på den andra verka nedtryckande. Även i bästa fall innebär det faror för karaktären, som lätt försimplas genom maktlust, avund och ränker och för intelligensen, som lätt förtunnas genom förenklingen av problemen eller förbenas genom
1345 ensidigheten i de till dogmer vordna lösningarna av problemen. Att som ledare sammanhålla ett parti innebär tyvärr ofta att ledaren själv som personlighet går i stycken. Medvetandet om partilivets faror skrämmer många stilla, sanningskära och samvetsömma naturer. Särskilt dem, som på allvar äro kristna. Dessa inse att kyrkans män ofta inom mindre än tre hanegäll förneka sin mästare; de inse att
1350 envar, som ej stänger in Jesus i sitt hjärta utan vågar taga honom med sig ut i livet, kommer att se honom på »sammansstörtarnes», icke på »sammansbevararnes» sida. Men på samma gång skygga dessa kristna tillbaka för klasskampens nuvarande, ofta »okristliga» former.

1355 Detta hindrar dock ej att dessa partihatande unga, kristna som icke kristna, medelbart kunna deltaga i striden genom att hos sin omgivning väcka eller

1360 stärka behovet av en ädlare samfundsdaning. De kunna visa på det nuvarande systemets vanvettiga kraft-slöseri, dess disorganisation, dess omvägar, dess oförnuft. De kunna väcka känslan för dess orättfärdighet, dess demoraliserande verkan på de över-rika som på de utfattiga. De kunna påpeka alla dess vidriga fulheter.

* * *

1365

Den ungdom åter, som redan står i det ena eller andra partiet, önskade jag kunna omvända till den sanningen, att striden med hand i hår och kniv i strupe är varje stor sak ovärdig. Den socialistiska ungdomen har på ett präktigt sätt upptagit kampen mot Nick Carter-litteraturen men själv tillåter den sig ännu 1370 kampmedel, som äro lika förråande som denna litteratur. Den socialistiska ungdomen blir allt mer fientlig mot rusdryckerna men själv berusar den sig med smädelser mot andras avsikter och glåpord mot deras åsikter. När skall ungdomen inse att det just är de väsentliga orden i språket, en stor sak behöver men att dessa väsentliga ord icke äro skällsorden? Skurvis riktas dessa mot 1375 motståndare. Skuren tättnar när den faller på meningsstrejckare inom det egna partiet. Och dock borde varje parti, som vill behålla sin livskraft, ej endast tåla, nej uppmuntra den vidaste meningfrihet inom hela periferien av sitt program och endast kräva enig sammanslutning kring dess medelpunkt.

1380 Att vidga den personliga tanke-, tal- och rörelsefriheten inom partiet, borde nu vara den socialistiska ungdomens stora uppgift. Endast så bli de många goda krafter, som radikalismen å ena, ungsocialismen å andra sidan innesluter, oförhindrade att tillföra partiet sin entusiasm som sin kritik.

1385 När de liberala visa från sig radikalerna, när socialisterna visa från sig anarkisterna, avskära de en huvudåder till sina egna idéers förnyelse, Lika visst som radikalen eller anarkisten, genom att ställa sig »utom partierna», avskär sig från huvudvägen till sina idéers förverkligande. Ett partis likformighet står alltid i omvänt förhållande till dess framtida styrka, medan dess styrka i nuet vinner på 1390 likformigheten. Att finna den goda medelvägen mellan nuets och framtidens krav, är de politiska ledarnes stora härföraruppgift.

1395 Tvenne element måste varje framstegsparti från sig avskilja: det, som anlitar våldet som samfundsdanande makt och det, som endast slutit sig till rörelsen av arbetsovillighet. Denna dödvikt avlastas ofta i partipressen. Men sådana

individer borde aldrig få synda med trycksvärta, ja, ej ens med blanksvärta, ty de äro ej värda att borsta de skor, förnuftiga människor gå i!

1400 Men dessa undantag frånsedda – liksom även frånsedd den i kampen om arbetslön och andra arbetsvilkor nödvändiga solidariteten – måste jag vidhålla, att icke åtstramandet men vidgandet av partibanden nu torde vara en av den socialdemokratiska ungdomens viktiga uppgifter.

1405 Men än viktigare är att denna ungdom bekämpar den inom dess eget parti framträdande villan: att endast man visar lydriad, offervilja, solidaritet gent emot sitt parti, då har man givit moralen vad den tillkommer; då kan man i övrigt ge laglydriad och arbetsheder, familjekänslor och fosterlandssinne avsked såsom gamla »borgerliga» dygder, dem man väl kan umbära!

1410

Aldrig visar sig ungdomens omogenhet tydligare än genom sådana tanklösheter. Det nya samhället behöver ej endast en hel del nya dygder utan även alla de gamla! Lagar och arbetsvilkor måste nydanas. Men det nydanade samhället skall icke kunna fylla löfena om människovärdigare tillstånd, ifall icke laglydriad och arbetsheder mångdubblas. Äktenskapets former måste omdanas. Men så, att föräldrarnas sedliga värde bedömes efter huru de fylla sitt ansvar mot varje barn, de ge livet. Fosterlandssinnet måste omvandlas. Men så att nya och högre mål sättas för detsamma.

1415

1420 Personlig heder, laglydriad, familjeansvar, fosterlandskänsla måste alltjämt förbli grundvalarna för den nya samfundsordningen och det nya världsborgarsinnet. Okunnighet om själslivets lagar, om andliga orsaker och verkningar, kommer ungdomen att förbise, att visserligen kan samhällsträdets grenverk och bladverk förnyas, men dess rötter kunna aldrig helt avskäras om trädet skall bestå.

1425

* * *

Det nya samhället behöver ej endast nya former men en ny levande ande. Vem skall inblåsa denna om ej ungdomen? Men männe den mäktar det?

1430

Vår gamla gudalära förtäljer att när jättarna – med andra ord råhetens, dumhetens, onskans makter – ville besegra gudarna – med andra ord ordningens, snillets, godhetens makter – då brukade de »synvändningen» som sitt mäst verksamma medel. Och än i dag har detta medel samma makt, vare sig

striden står inom vår egen själ eller på en vidare valplats.

Ungdomen villas i vår tid genom den farligaste av synvändningar: den att förväxla personlighetens frihet med den opersonliga tygellösheten.

1440

Vår ungdom blir allt mer fri från det tryck, föräldrar fordom övade på de ungas tro, arbetsval och kärlek. Inåt som utåt har ungdomen sprängt de gränser, som ännu för ett halvsekel sedan hämmade dess mäst berättigade valfrihet, dess allra individuellaste livsförelse. Denna frigörelse har gått så snabbt, att ingen borde undra över att ungdomen tillsvidare icke förmått sätta sig själv nya gränser. I många hem förtryckas nu ej barnen men föräldrarna. De ungas brist på försynthet och hänsyn i hem- och sällskapsliv, motsvaras av bristen på återhåll och behärskning i studier eller sport eller socialt arbete eller vad det nu må vara, som de unga hänge sig åt. Frihet betyder för nutidens ungdom att tumla som fålen på ängen. Den skolade rashästen, som har varje muskel och sena i sin makt vid de svåraste kraftprov, äger dock en stoltare frihet!

1445

1450

Ungdomen borde minnas, att ingen är fri emedan han bryter sedeläror och lagar, dem han aldrig försökt hålla. Endast den, som kunnat hålla bud och lagar och sålunda lärt sig bedöma deras värde och verkan, har rätt att bryta dem. Att låta sig gå i allt slags självsvåld, detta kan varje pöbel. Men den »frihet», man sålunda äger är icke »personlig». Den personliga friheten är ett kostbart förvärv, vunnet under den dagliga självtukt genom vilken det väsentliga växer fram ur det oväsentliga eller med andra ord: mitt personliga jag mejslas fram ur mitt med massan sammanhängande själv.

1455

1460

* * *

I denna levnadskonst var ungdomen för 30- 40 år sedan, nutidens överlägsen.

1465

Den förra saknade visserligen den nutida ungdomens sociala känsla; den var ofta egoistiskt försjunken i sin egen inre värld. Men det var ej endast lyckodrommar den drömde utan även helgelsedrommar; den sträckte sig efter ett ideal, den tränade efter andlig växt.

1470

Det är denna själsart som en stor del av nutidens ungdom förlorat i och med kristendomen. Men den hade ej behövt gå förlorad, lika litet som idealet självt. Ty detta är mycket äldre än kristendomen och kan fortleva utan samband med

1475 denna. Dess vardagsenkla bud är att göra andra vad vi av dem önska och att ej
göra dem, vad vi ej vilja de skola göra oss. Förra seklets ungdom hade ro att sluta
sig samman i självprövning inför detta ideal av handlande, som nu – enligt
mångas mening – är en föråldrad eller naiv levnadsvisdom. Men i själva verket
1480 ställer den ett krav som växer på höjden och djupet och vidden ju allvarligare
man söker fylla det; ja, det kravet innesluter den etiska kärnan av det sociala
nydaningsproblemet.

Den unga människa, som nu ej har tid att stilla sitt hjärta i självprövning inför
detta höga mått på mänskligt samliv; som ej har kraft att döma sig själv och
1485 upprätta sig själv, när den sjunkit under måttet, en sådan ung man eller kvinna
står först stilla på den etiska nivå, naturen givit dem och snart nog sjunka de
under den nivån. De må sedan vara huru socialt verksamma som hälst, sin själ
frälsa de därmed icke. Men säger du dig i dag, att du borde återhållit den sårande
kvickheten eller den en annan kränkande handlingen eller den ogrundade
1490 misstanken eller det hätska ordbytet – då står du i morgon högre än i går!

Det är hög tid att ungdomen i alla klasser inser att, lever den alldeles för dyrt, när
den på andefattiga nöjen och livsfarliga njutningar spiller sin kraft, så lever den
däremot alldeles för billigt, när den icke avfordrar livet allt det innehåll, detta
1495 kan ge som svar på de ungas ädlaste längtan.

Ungdomens härliga rikedom består just däri att den ej endast är utan har rätt att
vara längtans ålder. Längtan in i det underbara, obekanta land, som kallas livet;
längtan in i den underbara, halvbekanta värld, som är den egna själen.

1500 Alltför snart står den unga människan mitt i det, som kallas »verkligheten».
Hon når ett eller flera av sin längtans mål: ett arbete, en kärlek, t. ex. Men snart
bli målen ämbete, förvärv, ära och dylikt mera. Inför de livsvärden, människan
en gång kände som de högsta – kärleken, naturen, vetandet, skönheten,
1505 sanningen, den ideella tron – firar hon ej längre stilla andaktsstunder. Samling
inåt blir omöjlig; rytmen mellan arbete och vila, socken och helg blir allt mer
oregelbunden. Själen, som är underkastad samma lagar för vila, näring och
ämnesomsättning som kroppen, blir utsvulten, utfrusen, utsliten av allt detta,
som kallas »verkligheten». Inom denna är människan vorden taxeringsföremål,
1510 styrelsemedlem, rangsperson, partikamrat. Men inom själens värld har hon
blivit fattighjon.

* * *

1515

Så händer det, kanske en midsommarnatt som denna, att en stilla stund kommer, då en sådan stackars själ kan spegla sig i sin ungdoms heligaste längtan. I den stunden förstår människan vad det djupaste av alla bibelord betydde, ordet om att taga skada till sin själ. I den stunden blir hela denna s. k. verklighet, som ligger mellan nuet och ungdomens stora stunder – dessa, som voro fyllda av världsfamnande kärlek, av oändlighetsfamnande längtan – idel överklighet och den enda levande verkligheten blir drömmen, den svikna drömmen, om att leva ett liv i anda och sanning!

1520

1525

Ni unga, som ha Era flesta dagar framför Er, ägen ännu i Er makt att aldrig behöva uppleva en stund som den nyss skildrade, en stund, som måste vara den bittraste av alla.

1530

Vare sig att Ni komma att kämpa för framtiden eller med förtiden mot framtiden, söken att föra striden så, att Ni en gång kunna se Ert innersta jag i ögonen och säga: jag svek dig icke!

1535

Alla de unga, som denna afton i Sverges bygder, mött varandra, bära själva i sina själar midsommarnattens färger, midsommarnatten under vilken årets längsta dag blir ett med dess tidigaste morgon. Så som i denna natt aftonrodnad möter morgonrodnad, sammansmälter i Eder ljuset från alla flydda kulturer med gryningen till en ny kultur och alla svunna släktens längtan lägger sin glöd till Er egen!

1540

Denna Er midsommarlycka – lyckan att vara en höjdpunkt, att vara den längst bortifrån komna och tillika den yngsta ljusbölja, mänskligheten sänt ut i oändligheten – denna lycka är allt för stor att sorglöst spillas. Må en var av Eder lova sig själv, att han eller hon aldrig i en framtida midsommarnatt skall möta den kalla skuggan av sin nu varma och levande själ. Må en var lova sig själv, att hans eller hennes livsdag ej skall dala i färglös skymning; nej, att den skall utstråla ljus till det sista och ännu glödande sträcka sig mot den morgonrodnad, som en då ny ungdom bringar.

1545

1550

Med denna sin högsta lycka signe Eder livet! 9

De »kristliga» tidningar, som haft panna att påstå att den onykterhet som

tyvärr förekom bland de 9,000 i Kil samlade, liksom andra anstötigheter,
härledde sig därav, att »Ellen Keys ande svävade över mötet», ha nu tillfälle att
1555 se i vad ande, jag talade.

DE UNGA OCH ANTIMILITARISMEN 10

I stora själar, i stilla hjärtan levde drömmen om frid på jorden långt innan den
1560 genom änglabudskapet blev ett himmelens löfte till människan. Ett löfte, som
alltsedan av släkte efter släkte, samman med andra arvklenoder, vid julen brukat
framtagas för att därmed smycka fästen. Men efter denna har klenoden åter
blivit lagd åt sidan. Ty mänskligheten har väntat fredslöftets uppfyllelse av det
tusenåriga riket, då denna uppfyllelse skulle komma som en himmelens
1565 nådeverkan, ej som ett människornas verk.

Först vår tid ser på freden, ej som en Guds gåva utan som ett jordiskt mål, vilket
närmar sig i den mån, det av mänskligheten eftersträvas. Ju längre fredsarbetet
fortgår, ju mer det bäres ej av den kristna men av den evolutionistiska
1570 livsåskådningen, dess mer inser man, att detta mål är avlägset; ja, att friden på
jorden kommer att uppnås genom ett skapelseförlopp, lika långsamt som det
varigenom vårt släkte själv uppstått.

I fråga om skapandet av freden befinna vi oss ännu i den första skapelsedagen,
1575 den, då ljuset skiljes från mörkret: d. v. s. de ljusa och värmande elementen i
fosterlandskärleken måste skiljas från de mörka, med vilka de äro
sammanblandade i det kaos, som den folkliga sammanlevnaden ännu utgör, ett
kaos, i vilket vildens instinkter och folksuveränitetens fördomar ännu tillägna
sig patriotismens namn. Detta skiljande av ljuset från mörkret pågår framför allt
1580 under de dagliga erfarenheterna av den »nationernas sammanväxning», som vår
nu döde tänkare, Gustaf Björklund, med genial framsyn visade vara vägen för
fredens nödvändiga, lagbundna, organiska tillkommelse. Nämligen sålunda att
de ur mindre enheter sammanvuxna nationerna uppgå i en, ytterst hela
mänskligheten omfattande, organisk sammanslutning. Det är denna
1585 sammanslutning, som varje framsteg i materiell och andlig kultur befordrar,
framför allt nutidens samfärdsel – till lands, till havs, i luften – och dess
storindustri. Mänskligheten som helhet blir allt ömtåligare för varje ingrepp i en
av dess delar och var del blir alltmer beroende av tillståndet hos organismen i
dess helhet.

1590

Här nedan meddelas ett brottstycke ur prenumerationsanmälan till ”Folkens framtid”, som G. Björklund började utge 1889:

- 1595 »De nutida rörelser och strävanden, vilka en framtid skall tillerkänna den största betydelse, äro ofta just de, som samtiden mäst förbiser och underskattar, icke blott därför att dessa strävanden i sin första början visa sig svaga och vanmäktiga, utan därför att de stå i strid med den rådande tidsanden och sålunda te sig såsom utopier eller till och med såsom missriktningar.»....
- 1600 Så sker det, fortsätter han med en nästan samtidigt i alla civiliserade länder börjad rörelse, »vars mål är ingenting mindre än krigens avskaffande och mellanfolkliga tvisters slitande på rättslig väg. Anhängare av denna riktning finner man inom alla stånd och yrken, från kroppsarbetaren ända upp till medlemmar av folkets lagstiftande församlingar, lärde samt flera av världens
- 1605 mäst upplyste och praktiske statsmän.
Mot dessa strävanden ställer sig den stora allmänheten visserligen icke fientlig; tvärtom man anser ett sådant sakernas tillstånd som fredsvännerna åsyfta för högeligen önskvärt Men, säger man, det är omöjligt. Historien visar oss, att krig aldrig skola upphöra att finnas till.
- 1610 Ingen uppfattning av historien är mera allmän och röjer mer ytlighet än denna. Historiens vittnesbörd går i en alldeles motsatt riktning. Den lär oss att de områden, inom vilka ett freds- eller rättstillstånd genom själva utvecklingen blivit en nödvändighet, befinna sig i en fortskridande utvidgning. De mänskliga samhällena börja som mindre enheter, vilka genom utvecklingen gruppvis
- 1615 sammanväxa och uppgå i allt högre och mera omfattande enheter, efter vissa i deras natur liggande lagar. Taga vi en överblick av den historiska utvecklingen ur denna synpunkt, så finna vi, att de nu levande nationerna endast för några århundraden tillbaka icke funnos till. Varje nation var då i stället en grupp av självständiga provinsstater, vilka förhöllo sig till varandra som nationerna i våra
- 1620 dagar. Några århundraden längre tillbaka i tiden finna vi provinsstaterna i sin ordning vara grupper av ännu mindre enheter (häradar), vilka då ägde en historisk individualitet. Ännu längre tillbaka finna vi dessa häradar vara löst sammanhängande aggregater av oberoende bysamhällen, vilka sins emellan förhöllo sig som självständiga krigförande makter.
- 1625 Historien visar sålunda en långsamt fortskridande utvidgning av de områden, inom vilka ett rättstillstånd blivit nödvändigt. Och i samma riktning pekar även den nationella utvecklingen i våra dagar. Ingenting kan giva vår tid en mer egendomlig prägel än de allvarliga bemödanden, som överallt göras för att bevara freden mitt under dessa oerhörda och ständigt pågående krigsrustningar.

Frukta för krig håller världen i en ständig, orolig spänning och fredsutsikterna diskuterades oavlåtligt inom prässen. Vad är orsaken härtill? Har möjligen den mänskliga naturen undergått någon genomgripande förbättring? Säkerligen icke. Det kan visserligen icke nekas, att sederna blivit mildare, tänkesätten ädlare och mer humana, men i det stora hela hava vi samma brister och ofullkomligheter, samma passioner och lidelser som föregående generationer. Grundorsakerna äro av helt annan art. Genom utvecklingen bliva de särskilda nationernas intressen mer och mer gemensamma och solidariska. »Det är ingen överdrift», säger den engelske historieskrivaren Macauley, »om man påstår, att en veckas krig på engelsk grund nu skulle frambringa olyckor och missförhållanden, som gjorde sig kännbara från Hoangho till Missouri, och av vilka man skulle kunna iakttaga spår under en tidrymd av ett århundrade.» Men ehuru fredsvännen med absolut visshet vet, att hela utvecklingsförloppet medelbart arbetar för hans mål, vet han även, att hans eget målmedvetna arbete kan påskynda nationernas organisering till ett internationellt rättsamhälle och i än högre grad påverka den själarnas omvandling, som är villkoret för att en sådan rättsordning skall kunna uppehållas.

I och för denna omvandling borde man i främsta rummet kunna räkna på förkunnarna av den religion, som redan för 2,000 år sedan lärde att vi alla äro lemman i en lekamen. Och så länge kyrkan ännu var kristen – d. v. s. ägde något av Jesu anda – var den även pacifistisk. Kyrkofäderna vantolkade ej Jesu ord för att bevisa hans godkännande av kriget. Luften var då ännu het av den värmevåg, som kristendomen medförde. Var kristen kände att, när Jesus talade om att giva käjsaren vad käjsaren tillhörde och Gud vad Gud tillhörde, då menade han med det senare själen, men en själ, frigjord just från alla de lidelser, som framkalla och underhålla krigstillståndet mellan folken.

Nu, i den avkristnade kyrkans tid – en tid, i vilken en äkta kristen präst är det enda stora underverk, man ännu bevittnar – är det icke av kyrkan, man kan vänta sig det uppfostringsarbete varigenom själarna skola bildas för den samfolkliga rättsordning, som skall avlösa det nuvarande tillståndet. I detta äro krigen endast de akuta utbrotten av en sjukdom, där »den väpnade freden» motsvarar den oavlåtligt fortskridande tärsoten, alldeles som blodstörtningarna äro utbrott av lungsoten, den de visserligen vittna om men ej utgöra.

Nej, det är av den nya tidens kvinnor och främst av de unga mödrarna, man kan hoppas en omdaning av själarna. Icke av nutidens, för sitt kall ännu

1670 ouppfostrade och ofta odugliga mödrar. Mödrar, som ännu uppfostra med
handen i stället för med huvudet; som i sin prygelpedagogik äro ledda av samma
låga och råa föreställningar som männen i sin krigspolitik, dylika mödrar kunna
ej dana själar för freden. Ej håller sådana mödrar, som fostra sina barn i den
dubbla moralen; som lära dem att som enskilda människor hellre lida ont än
1675 göra ont, hellre uppge sin fördel än främja den genom dåliga medel; som be dem
försaka hämnden och förlåta fienden, men sedan med gnistrande ögon och
hetsande ord mana söner att som »fosterlandsförsvarare» begå handlingar,
dem de som enskilda lärt sig anse låga: Allra minst de mödrar, som med fulla
lungor blåsa upp hatets och fanatismens flammor, kunna bereda sina barns
1680 själar för freden! Endast nya mödrar, ledda av utvecklingstanken, genomträngda
av livskärleken, skola kunna ingiva det nya släktet en allt djupare vördnad för
det andliga och materiella kulturarbetet, ett allt mer brinnande hat till de
livsförödande, kulturhärjande, själsförnedrande tillstånd, i vilka de latent som
de akuta krigen kvarhålla mänskligheten.

1685

Dessa nya mödrars andliga inverkan får ej bestå i ett tanklöst nedsättande av den
förtid, inom vilken kriget ännu var oundvikligt och de genom detta framkallade
bragderna blevo stora, personliga insatser vid samhällsdaningen. Ej håller bör
mödrarnas inverkan bestå i förkunnelsen av den livets grundlagar vantolkade
1690 läran, att all strid är av ondo, att den obetingade eftergiften är det enda etiska
handlandet. Men de måste lära sina barn att vörda, älska och tjäna livet med
sådan fromhet, att barnen vända hela sin viljekraft till det stridsfält, där
nutidsmänniskans dådkraft äger ett sig alltjämt vidgande område, ju mer
världsmedborgarriket växer, alldeles så, som vördnaden, kärleken, verksamheten
1695 erhöilo en större räckvidd, en djupare innebörd, när stånds- och bygdekänslan
vidgades till nationalmedvetande, till fosterlandskärlek.

De nya mödrarna måste rikta sina söners stridshåg och dådlust, deras fantasi och
vilja på upptäckter och uppfinningar, på sjukdomsbekämpandet och
1700 arbetsfullkommandet, på räddandet av liv i stället för härjandet av liv, men
framför allt på det målmedvetna fullkommandet av samfundsorganisationen. De
måste visa dem, huru vi stackars jordinnevånare ej endast mötas av faror från
elden, från vattnet, från luften utan även från i tiden avlägsna men oundvikliga
kosmiska revolutioner. Inför dessa nutidskatastrofer och framtidsmöjligheter
1705 böra mödrarna kunna visa barnen vanvettet däri, att vårt släkte – på den lilla
nypa jord i världsaltet, som det mycket osäkert besitter – alltjämt avlas att
genom guld och järn förslappa och förgöra sig själv, ödsla kulturmedel,

ödelägga kulturskatter, släcka livsvärden. Borde ej alla på slagfältet söndertrasade
1710 lemmar och hjärnor, alla av rustningarna uppsugna krafter och tillgångar ha
brukats för att vårt släkte bättre kunde bestå inom den natur, inför vars jordiska
och utomjordiska revolutioner det ännu är vanmäktigt?!

Den nya tidens mödrar måste lära sina barn, att en jord, överfylld av människor,
1715 som kivas om plats och om bröd, av stater, som – för att uppehålla sin isolerade
suveränitet, sitt tullavspärrande, sitt väpnade försvar – förringar sina invånares
livsbetingelser, en sådan jord är ännu ett kaos, ur vilket en ny jord måste framgå,
en jord med färre men fullkomligare människor, människor med rikare
1720 livsmöjligheter, bättre livsvillkor, säkrare livsförelse, högre livsformer. Och detta
kommer när all tävlan och allt samarbete äga rum i världsorganisationens
tecken. Inom denna organisation kommer en nations enhet att avgöras ej
genom av erövring danade gränser utan genom inre nödvändighet på grund av
historia, språk, ras. Med ett ord: nationerna varda enhetliga individualiteter,
först sedan staterna ur sitt nuvarande, territorialt-separatiska skede inträda i det
1725 internationellt-sociala.

Den mellanfolkliga organisationen skall skydda allas rätt, således även
infödingarnas i de land, där nu samtidens kapitalistiska kolonialpolitik danar
helveten.

1730

Det politiska parti, som allestädes håller tillbaka den socialt-internationella
utvecklingen – d. v. s. kapitalister, som endast se sina egna intressen, präster,
som uppträda likt Guds generalstabsofficerare, med hans fälttågsplaner i fickan;
diplomater, som utan kontroll kunna gå sina egna eller sina regeringars vägar,
1735 militärer, som vilja utlösa sin inestängda energi – detta parti kan nu strafflöst
skapa och underhålla krigspaniken. Detta parti monopoliserar städse
»nationens» namn, medan det dock endast är en liten del av folket, och den
mäst tillbakablivna delen, som på det mest hänsynslösa sätt utsätter den andra
större, mer framskridna delen av folket för ödesdigra händelser och
1740 oöverskådliga förluster. Ansvarslösa regenter, samvetslösa kapitalister, andelösa
präster, vettlösa diplomater och den både ansvars- och samvetslösa, ande- och
vettlösa »gula» prässen skapa i alla land krigsfaran.

Vi måste lära våra barn, att den »väpnade freden» utsuger folkens andliga och
1745 materiella styrka – d. v. s. dess yppersta försvarskraft – lika säkert ehuru
långsammare än kriget; att den fredspalm, som hålles i »den pansrade näven»

1750 icke ger den »trygghet mot överfall», som påstås vara rustningarnas mål. Ty,
när A ökar sina 10 krigsskepp till 20, emedan B ökat sina lika mycket, då ökar B
1755 sina till 30, och så fortsätter kapprustandet, utan att det ursprungliga sakläget
därigenom ändras. De små folken vinna intet i säkerhet, men de utarmas och
landen avfolkas genom utvandring; de stora vinna intet i makt. Då alla rusta av
sina yttersta krafter, blir ej endast försvarsställningen densamma utan krigsfaran
1755 växer med tävlan, som danar spänning, föder misstro, väcker avsky. Och då man
hunnit därhän, gör den – än från höger än från vänster blåsande – vind, som
man kallar »folkmeningen», snabbt en brand av den hetta, som uppstått
genom friktionen mellan tvänne nationella intressestyrkor.

1760 Vi måste lära våra barn, att i vår tid ett litet folks varaktiga fred icke tryggas
genom väpnad makt; icke genom de slags statsförbund, vilka aldrig äro riktade
på fredens bevarande utan städse mot någon gemensam fiende; ja, icke ens
genom skiljedomstraktater. Freden tryggas säkrast genom det medvetna
motstånd som agitationen för kriget möter från folkets flertal. Varje tänkande
1765 nutidsmänniska vet, att kriget varken bestämmas genom omständigheter, över
vilka människorna intet välde äga, eller inträffa enligt en gudomlig världsplan,
utan att de bestämmas av omständigheter, dem människorna kunna omdana i
den mån, de själva få ett klarare omdöme, ett högre förnuft, en ädlare vilja, en
finare känslighet. I samma grad som inom ett folk det medvetandet växer, att
1770 det tidvisa nedslaktandet av ett par nationers kraftigaste manliga befolkning
intet annat är än brottsligt vanvett, så beredes inom det folkets hjärnor plats för
den motsatta, den förnuftiga tanken. Och denna är världsorganisationen, i och
genom vilken den nya, ädlare samfundskänslan – mellanfolkligheten – och den
vidare medborgarandan – världsborgarandan – skola erhålla en rörelsefrihet, en
styrka, en omfattning, som de aldrig kunna erhålla under den nuvarande
1775 internationella anarkien, där varje folk vill det egna landets supremati, bestånd
och växt på bekostnad av och i motsats till andra land. Härav följer att känslor,
tankar, handlingar, lagar inriktas på folkfiendskapen såsom permanent tillstånd
och på rustningsoffer såsom villkor för att värna folkindividens integritet och
självständighet.

1780 Genom socialismen har det militaristiska själstillståndet hos stora skaror av
människor börjat ändras och pacifismen har nu hos de organiserade arbetarna
sitt mäst betydelsefulla stöd. Den »Pan-idealism», som en österrikisk tänkare
Holzapfel satt i system, bestämmer allt fler av de själar, som överhuvud äro i
1785 stånd till idealism. Att ryska soldater vid lägereldarna i Mandschuriet läste den

boken, är ett av de många betecknande dragen från den sista, stora
människoslakten. Denna idealism borde driva alla kvinnor, ej endast de
socialistiskt tänkande, att sluta sig till den antimilitaristiska propagandan. Om
1790 de kvinnor, som äro verkligt kristna, började inse att krigs tillståndet är det mäst
okristliga av alla tillstånd; om de politiskt vakna kvinnorna började förstå att
krigsutbrotten endast medföra provisoriska »lösningar» av de nationella
konflikterna; om de för kvinnokönets rättigheter ivrande kvinnorna kände att
kriget är den största kränkningen av kvinnans rättigheter, kriget, som
1795 söndertrasar de söner, dem ömma mödrar givit sitt blod och sin själ – om allt
detta av kvinnorna behjärtades då skulle nästa generation äga en ny syn på
kriget. Först när alla mödrar, alla andra uppfostrarinnor, alla lärarinnor se
nutidskriget i hela dess verklighet – och det är varje tänkande människas plikt att
skaffa sig en osmyckad bild av denna fasansfulla verklighet – då skola de även
1800 kunna skildra det sålunda, att barnen lära hata det. De skola visa barnen, att
krigen icke äro »ett nödvändigt ont», nej att de som eldsvåda och
översvämningar och farsoter kunna bekämpas; de skola lära barnen, att denna
kamp mot krigen måste börja i deras egna hjärtan och att den sedan måste föras
på varje punkt, där det gäller att skilja ljuset från mörkret i fråga om rättvisa i
1805 den enskilda eller mellanfolkliga sammanlevnaden. Kvinnorna måste hos
barnen och ungdomen målmedvetet bekämpa alla de ideal, känslor och
begrepp, som nu framkalla krigen och skydda alla späda begynnelse till det
högre själstillstånd, som skall medföra ett nytt mellanfolkligt samförstånd.
Kvinnor ha bildat en allians för freden genom uppfostran i vilken 5 miljoner
1810 kvinnor ingått, men till vilken alla kvinnors anslutning vore önskvärd. Denna
förening söker med såväl vetenskapliga som humanitära medel verka för
krigsmoralens omvandling till fredsmoral. Den påkallar alla kvinnors
medverkan på alla områden – inom det enskilda som det offentliga livet, från
hemmet till fängelset, från boksalarna till sjuksalarna – men alldeles särskilt vid
1815 barnens uppfostran. De grymma lekarna, den chauvinistiska
historieundervisningen bekämpas. Och samtidigt verkar alliansen för barnens
uppfostran till solidaritetskänsla och altruism i förhållande till varandra och hela
sin omgivning. Den söker lära barnen och ungdomen att inse fredstankens
samband med en ädlare fosterlandskänsla, en högre rättvisa. Föreningen söker
1820 även uppmuntra alla slags internationella närmanden.

Det verksamaste medel, genom vilket barnen och de unga kunna värmas för
freden är att lära dem känna de fakta, som bevisa att de i sina intressen nu så
nära förbundna, av varandra nu så beroende folken behöva en större trygghet än

den rustningarne förläna, en trygghet, som endast kan vinnas genom det ömsesidiga skydd, som nya organisationer för mellanfolklig arbetsordning och rättsordning kunna bereda.

1830 Att mana de unga till värnpliktsvägran, detta är däremot att mana dem till ett lagbrott, som endast blir en kraftförlust för den enskilde och – under nuvarande förhållanden – en fara för folket. Men ett led i utvecklingen av det antimilitaristiska samhällstillståndet kunde bli att de värnpliktige i alla land sammanslöte sig i ett förbund, vars enda paragraf vore den att neka fullgöra
1835 militärtjänsten i fall det egna folket börjar ett krig. Visserligen kan en stat framägga en annans krigsförklaring. Men denna och andra möjligheter till samvetskonflikter för de värnpliktige borde ej hindra den ovannämnda samverkan till förekommande av anfallskrigen. Ty när regeringar, börsmän och andra krigshetsare veta att de icke kunna räkna på de värnpliktige för annat än
1840 det otvetydiga försvarskriget, då tvunges de styrande att på fullt allvar söka de medel för trygghet mot krigskonflikter, dem de försumma så länge de veta sig kunna sända ut ungdomen att som slaktboskap blöda för brott eller dårsaker, dem de själva begått.

1845 Den enda, stora fara, som en sådan ungdomens internationella sammanslutning kunde medföra, vore att staterna åter införde yrkeshärrar. Men månne ej sönernas sammanslutning även skulle kunna svalka fädernas krigshetsande, ett hetsande vars systematiska bedrivande och smittoförande makt man nu i England och Tyskland bevittnar.

1850

* * *

Tre månader sedan jag skrivit ovanstående, erhöll jag liten skrift av en ung dansk fredsvän, Olof Forchhammer: JEG NEGTER.

1855

Där påvisas den oerhörda individuella frihetskränkning, de staterna begå, som grunda försvaret på värnplikten. Ty den värnpliktige har icke, som yrkesmilitären, valt krigarens kall. Han nödgas för det första sätta in sitt eget liv på helt andra ting än sin egen livssak. För det andra tvingas han själv att, mot
1860 sina heligaste känslor, mörda och lemlästa. Han har levat i ett samhälle, där hans fostran avsett att hos honom inplanta den kristna moralen. Men när han senare vill taga dessa moralbud – kärlekens och fridens bud – på allvar, då straffas han av samhällets lagar!

Så långt har Forchhammer obetingat rätt. Vad han glömmer är att en del antimilitarister icke ha något emot våldet, då det tjänar deras syften, att de ej hysa någon helig kärlek till freden som kulturbärande. Nej, de bli försvarsvägrare av brist på storsyn och varmhjärtenhet, av fosterlandslöshet och bekvämlighet. Än mindre delar jag Forchhammers mening när han nekar att ens taga del i sitt lands försvar. Ty, säger han, med nutidens maskinslakt är det för ett litet land otänkbart att försvara sig mot övermakten. Att göra sig till medskyldig i ett krigs demoralisation, detta blir därför ej endast upprörande för den enskilde utan även gagnslöst för landets försvar. Och då blir det även meningslöst att rusta. Varje stat deltar i och genom sin rustningsiver mer eller mindre till krigsfabrikationen. I stället för att rusta, borde de små staterna verksamt deltaga i det internationella kultur- och fredsarbete, som är det enda tryggande försvarsarbetet. Men ungdomens bästa insats i detta fredsarbete är att, i försvars- som anfallskrig, neka att förse krigsmaskineriet med det människomaterial, som håller det i gång. Så långt Forchhammer.

Jag har ovan betonat i vad mån jag delar och i vad mån jag icke delar denna radikalt antimilitaristiska ståndpunkt. Med Finland för ögonen borde envar kunna inse, att försvarskriget ej är det värsta av öden, ett försvarskrig, som åtminstone bevisar folkets livsvilja, medan under nuvarande förhållanden, avrustning vore detsamma som att utfärda sin egen dödsdom som fri nation.

Må vara att ett lås för vår lada ej med visshet hindrar inbrott, men står dörren öppen inbjuder man till ett sådant. Och jag har senare hört Forchhammer medge att: gent emot en barbariskt styrd stat som t. ex. Ryssland, står man inför valet att se sin högre kultur krossas av den lägre eller att försvara sig.

Mera fruktbart för freden än värnpliktsvägran, vore att ungdomen med vakna och vänliga ögon såge bort till andra land, isynnerhet grannlanden. Det vore lyckligt om de unga åter började räcka varandra händerna över Kölen och Öresund för samarbete inom det nordiska kulturlivet. Men de böra även låta blickarna stanna vid Sønderjylland och Finland för att inse att även de svenska, som ha det sämst, ha oskattbara värden, dem de kunna förlora.

Vad de unga i alla land böra verka för synes mig först och främst vara: att deras utbildning för fosterlandets försvar blir ändamålsenlig, hygienisk och medborgerlig i stället för att – trots gott reformarbete på detta område – under

1905 värnpliktstiden alltjämt medborgerliga friheter kunna kringskäras, hälsan vedervågas och tiden missbrukas.

Oavlåtligt måste reformerna fortgå: i fråga om den militära lagstiftningen, framför allt så att befälets övergrepp mot manskapet straffas lika strängt som det senares förseelser mot det förra; i fråga om sättet för disciplinens uppehållande
1910 så att denna ej hos de outvecklade alstrar blind auktoritetstro och hos de utvecklade blint hat; i fråga om paradexercisens fullständiga avskaffande; i fråga om utrotandet av den militaristiska åskådning, som danat en från andra medborgare skild kast, vilka anse sig – armén – vara statens egentliga ändamål. Men så länge värnplikten är nödvändig borde de värnpliktige, som komma från
1915 fabriken och studentrummet inse att utbildningen ej endast är av ondo: att den ger kroppslig utbildning; förbättrar hållningen och stundom även hälsan; att den för många utfyller den tyvärr ännu bristfälliga folkskolekunskapen: att den utvecklar vissa, i livet överallt behövliga egenskaper: uthållighet, punktlighet, reda, vakenhet, samt förmågan att raskt fatta och utföra ögonblickets krav Och
1920 slutligen att den är en viktig faktor i utjämnandet av klasskillnaderna.

* * *

1925 Endast den ungdom, som väl genomgått sin värnplikt, kan äga auktoritet ifall den vill verka för den ovannämnda internationella sammanslutningen att neka krigstjänst, då det egna landet börjar eller söker framägga ett krig.

Ungdomen skulle – om den miljonvis förenades – ofelbart kunna bidra att undanrödja krigsfarorna. Och efter 25 år, då denna ungdom fått den politiska
1930 ledningen, kunde Europa med utsikt till framgång upptaga avrustningsproblemet.

Denna slags antimilitarism synes mig tillsvidare vara den enda, som tillgodoser såväl nuets som framtidens krav; den enda, varigenom ungdomens plikt att
1935 skydda sitt eget lands kulturarv och dess plikt att verka för den mänskliga kulturens höjning samtidigt kunde fyllas.

* * *

1940 Den antimilitaristiska propagandan borde drivas av kvinnorna inom alla folk. Må männen sörja för nuets försvarskrav. Men må kvinnorna, som i och med

1945 sina barn i sina sköten bära framtiden, med all sin fostrande kraft verka för den tid, då krigstillståndet mellan folken skall avlösas av den ömsesidiga hjälpens och den mellanfolkliga rättens tillstånd. Må de från hem till hem, från bygd till bygd, från land till land sprida den upplysning, dana de tänkesätt, fördjupa de känslor, ägga det motstånd, ur vilka släktets evolution från krigs- till fredstillståndet slutligen skall framgå. Kvinnorna utföra därigenom ett värv, lika betydelsefullt som det att föda det nya släktet: värvet att pånyttföda det.

1950

FREDSPROBLEMET 11

1955 Varje världsomskapande verk börjas av drömmare. Deras profetior behandlas som brott eller dömas som dårskap, ända tills de trängt så djupt in i människornas medvetande, att de behärska detta med makten av ett problem, som måste lösas.

Även fredsverket har denna förhistoria.

1960 När en Shelley – anaren av alla de problem, som nu äro vårt släktes brännande – i förra århundradets morgon även sjöng om freden, blev han ansedd som en brottslig dåre. Och som stora tokar bedömdes de båda amerikaner, vilka 1810 – sålunda för jämnt hundra år sedan – bildade den första fredsföreningen. Ty denna ringa början att förverkliga den frid på jorden, som redan haft talsmän
1965 bland Israels profeter och antikens filosofer, denna början skedde just vid den tidpunkt, då genom Napoleon I krigets glans och ära mer än någonsin berusade mänsklighetens fantasi.

1970 Männe dessa drömmare ens kunde ana den omfattning, freds rörelsen nu, hundra år senare, erhållit? Ett nät av skiljedomsfördrag och fredsföreningar omspanna jordklotet. Kongress efter kongress samlas för att behandla fredsfrågan. Man ser den ej längre som en svaga hjärnors dårskap. Nej, fredsproblemet är numera ett av den statsrättsliga och sociologiska vetenskapens allvarliga föremål, ett av den praktiska politikens stora spörsmål; fredsförandet
1975 själv har bakom sig de utopiska förslagens skede och står fast och fullt på möjlighetens område.

Trots allt detta är det varken den äldre freds rörelsen eller den nyare pacifismen, som kraftigast arbeta för freden.

1980

Den stora fredspropagandan har utövats genom det mellanfolkliga samarbetet och värdeutbytet; genom den ideella och materiella samfärdsel, som danat ett allt innerligare sammanhang, en allt fastare intressegemenskap, ett allt närmare beroende mellan folken. För hundra år sedan kunde krig utbryta mellan tvenne stater; nu utbryter varje krig över hela jordklotet, ty folken ha nått så långt i sitt oavsiktliga och oavlåtliga sammanväxande, att ett krig blir ett djupt ingrepp i allas tillvaro. Detta sakförhållande har minskat de akuta krigsutbrotten, men i och med rustningarna fortfar alltjämt det latent krigstillståndet. Och detta kommer att fortfara, tills folken söka sin trygghet i den ekonomiska och politiska organisation, som ensam kan upphäva den nu inom och mellan folken rådande anarkien.

Fredsvänner av den äldre skolan grunda sitt hopp om freden på skiljedomstolar, avrustningar, nekad militärtjänst o. s. v. Men intet av detta kan medföra freden, så länge nämnda anarki består. Skiljedomstolarna komma endast att anlitas för sådana fall, som – enligt det bekanta förbehållet – »ej beröra staternas heders- och och livsfrågor». Den enskilda statens avrustning skulle endast betyda, att den frivilligt lämnade sig till byte åt de fullrustade. Massvägran av värnplikten skulle endast medföra, att yrkeshärarna återkomme.

Därför menar den nyare pacifismen, att den handlingens propaganda, som ofelbart påskyndar freden, är att överallt främja fasta och förbindande mellanfolkliga inrättningar. Med oavvislig nödvändighet måste dessa slutligen få sin överbyggnad i ett staternas förbund, som verkligt och varaktigt skall avlösa krigstillståndet och införa fredstillståndet.

Denna staternas stat kommer att bildas, även om all freds rörelse upphörde. Ty den uppstår i kraft av sakförhållandena, de sakförhållanden, som allt mer upphäva isoleringen och skapa en i institutioner uttryckt solidaritet mellan folken. 12

Så länge fredsvännerna, säger A. Fried, hoppades nå sitt mål genom konstruktioner, som ej stodo i levande samband med det i verkligheten givna, befunno de sig ännu i utopiens skede. I samma stund de börja främja det organiska sammanväxandet mellan folken och den naturliga omvandlingen av själarna, har fredsproblemet lämnat utopiens område och står på verklighetens.

Ehuru pacifisten vet, att freden på jorden slutligen kommer hans bön förutan, så vet han även, att många släktleds liv och lycka till dels bero av om han målmedvetet påskyndar det utvecklingsförlopp, som nu långsamt pågår.

2025 Och denna målmedvetna inverkan kan äga rum dels på det politiska området, dels på det psykologiska, i och genom själarnas omvandling. Icke en omvandling sådan som Tolstoy hoppas, en omvandling, som skulle upphäva all strid. Ty striden är ett av utvecklingens villkor. Men en omvandling, som åt striden ger ädlare och förnuftigare vapen än krigets.

2030

* * *

Politikens liksom själarnas riktlinjer började ändras, när industrialismens skede efterträdde militarismens. Och i denna stund är det icke på grund av krigiskt
2035 sinnelag, folken fortfara med kapprustningarna. Nej, det är emedan de nu vilja freden och anse rustningar som en visserligen dyr, men god fredsförsäkring. Kunde dessa premier bytas mot billigare och tryggare, skulle flertalet föredraga de senare.

2040 Visserligen finnas ännu enstaka anhängare av kriget såsom ett medel för folkens etiska pånyttfödelse. Men folken själva äro nog inte hågade att av det skälet förbli i krigstillståndet, ifall de funne en fullgod ersättning för krigets maktmedel. Att kapitalister och militärer alltjämt skulle föredraga den gamla metoden, beror säkert ej på etiska motiv, utan på helt naturliga, egoistiska
2045 orsaker.

Det finnes en hel del såväl pacifister som socialister, vilka sätta sin lit till nya rättsordningar och hoppas, att, när dessa väl blivit införda, så komme detta att omdana själarna. Och visserligen har det lagligt fastslagna en stor makt över
2050 massornas sjäsliv. Men innan de ledande fått nya åskådningar, införas inga nya rättsordningar. Och således kvarstår behovet att främja de fredsbringande meningarna liksom möjligheten att motverka krigsäggelser och främja det mellanfolkliga sammanväxandet i och genom utveckling av den mellanfolkliga skiljedomen, fördragen och andra parlamentariska eller statsrättsliga
2055 institutioner. 15

I övrigt kan fredsverket icke påskyndas. Ty de nya upptäckter, som omdana de ekonomiska och andliga tillstånden inom folken; de politiska händelser, som

2060 framkalla nya erfarenheter, de förlopp, genom vilka de rådande förhållandena visa sina följder, allt detta måste avvaktas.

* * *

2065 De allmänmeningar, som först och främst måste påverkas, äro otvivelaktigt de, som nu fördröja den ekonomiska organisationen inom och mellan folken. Ty innan den fria konkurrensens anarki är upphävd och den lagbundna ekonomiska demokratin införd, kan den internationella statsorganisationen icke lyckas. Det kapitalistiska utvidgnings- och vinstbegäret är redan nu den
2070 farligaste krigsorsaken. Snart kunna världstrusterna beställa sig sina krig enligt den form, färg och storlek, de behöva dem. Rustningarna ske i själva verket för att bevaka kapitalisternas koloniintressen. Så länge kapitalisterna låna ut pengar till krigen och förtjäna pengar på rustningarna, laga de att folket hypnotiseras till den tron, att det är dess välfärd och heder, som rustningarna bevaka. Så länge
2075 två folk finnas inom varje nation och varje nation är de andras ekonomiska medtävlare, bli skiljedomstolsfördrag som dammar av spån mot havet och ingen utsikt finnes att i en högre enhet sammansluta de skilda staterna. Först när konflikterna mellan dessa ej längre inträda som följder av ekonomiska intressen, kunna de lösas genom nya rättsmedel.

2080

Därför kan det ej, som pacifisterna hoppas, bli den politiska organisationen som får den ekonomiska till följd, utan tvärtom, såsom socialisterna ofta betonat. Men oaktat denna meningsstrid, i vilken tiden skall fälla utslaget, arbeta pacifister och socialister medelbart för varandras mål. Ty båda söka väcka
2085 samvetena och vidga själarna för den sanningen, att solidaritet inom och mellan folken bättre befördrar allas fördelar än isoleringen. 16

Solidaritet i stället för isolering betyder:

2090 samverkan i stället för konkurrens;

organisation i stället för anarki;

kraftbesparing i stället för kraftslöseri;

2095

harmoni i stället för oreda.

På solidaritetens väg skall mänskligheten slutligen nå även den rättfärdighet och
2100 broderlighet, av vilka Tolstoy och hans meningslikar vänta freden. Men
förgäves. Under den nuvarande ekonomiska och politiska anarkin kunna
människorna utöva barmhärtighet mot de nedtrampade. Men i stort sett kan
ingen rättfärdighet, ingen broderlighet förverkligas innan vårt släkte funnit en
2105 ny väg att lösa den första plikt, som åligger var enskild och varje folk: den att
bestå i kampen för tillvaron. En Tolstoy, som ej räknar med den givna
människonaturen, ej med det nu oändligt sammansatta kulturförloppet, som
tror på människokärleken såsom en allmän egenskap och på återgången till
primitiva tillstånd som lyckomedlet, må predika om broderskärleken som vägen
2110 till freden. Framtiden kommer att visa, att broderskärleken blir den senast
mognande frukten av den ekonomiska och politiska freden, som endast kan
uppnås genom en allt högre social organisation av det ekonomiska och politiska
livet, en organisation, som kommer att i lagar och seder förverkliga den
ömsesidiga hjälpen, d. v. s. intressegemenskapens, d. v. s. solidaritetens idé.

2115 Att vinna hjärnorna för solidaritetens idé, detta är det säkraste sättet att verka
för freden.

Men att införa denna idé i hjärnorna innebär just den stora svårigheten. Ty i
hjärnorna upptaga vanebegreppen platsen för de nya tankarna. Flertalet äro ej i
2120 stånd att bilda sina meningar genom egen iakttagelse, eget tankearbete, eget
urval.

Flertalet är m. a. o. intalat. Suggestionens makt förklarar, att vissa begrepp bli
orubbliga. Varje anledning att pröva meningarnas halt, att ändra omdöme, att
2125 ge rum åt en ny åsikt, avvisas. Hjärnorna stelna och i denna förstelning hålla sig
urtida fördomar friska som urtidens mammut i polarisen.

En sådan urgammal fördom är den att »kriget alltid måste förbli den slutliga
domaren mellan skilda rättsanspråk».

2130

Det behöves endast att några krigshetsande tidningar skickligt avfatta sina
ledares rubriker för att t. ex. den tyska Per och den engelska Pål, som i förrgår ej
ens anade någon konflikt mellan sina folk, i övermorgon ropa på krig och
rustningar för att skydda vardera sin nations »vitala intressen».

2135

Krig och rustningar äro i de flesta hjärnor ännu oupplösligt förbundna med

patriotism och pliktkänsla. Endast mycket kraftiga grepp kunna lösa denna association och bana väg för den tanken att samma motiv – patriotism och
2140 pliktkänsla – kunna ge upphov åt tvänne serier av handlingar, som sinsemellan bli fullkomligt olika.

Den, som inser, att just kapprustandet väcker oro och ovilja; att det döda försvarsmaterielet numera hinner att föråldras, innan ens beställningarna äro
2145 färdiga; att kostnaderna för detta krigsmaskineri berövar folken medlen att höja sin livs- och kulturkraft – m. a. o. det viktigaste försvarsmedlet – denne inseende kommer att motarbeta krigsutbrott och militaristiska rustningskrav just på grund av sin djupa känsla för fosterlandets värde och trygghet, som han anser säkrare bevarade med nya medel.

2150

* * *

Vill man rikta mänsklighetens syn mot dessa nya medel, då måste man vända sig till de unga. Deras själar äro ännu mjuka för intryck, öppna för nya idéer,
2155 levande. Men så snart genomsnittsmänniskan gripes av yrkes- och samhällsvärven, blir hon småningom hård för intryck, stängd för idéer, till sist andligt död. Omdömeskraften har pressats samman till en trång behållare för allmänna meningar, som sedan med orubblig säkerhet glida längs de vanenötta banorna: automathjärnan är färdig.

2160

I den mån genomsnittskvinnan också blir gripen av förvärvs- och samhällsarbetet, blir kanske även hon andligt död.

Men tillsvidare äga kvinnorna i alla åldrar en större sinnets rörlighet än de dem
2165 motsvarande männen. Och det är denna kvinnans större själiska livaktighet, som genom seklerna givit henne en stor betydelse såsom själaförvandlerska, en betydelse, som endast kan jämföras med den kyrkan en gång ägde.

Så länge denna var kristen, övade den bland annat sitt inflytande i såväl
2170 pacifistisk som socialistisk anda. Men sedan staten förband sig med kyrkan, har den senare avkristnat mänskligheten genom att ge sin sanktion åt läran om makt som rätt. Klerikalismen, kapitalismen, militarismen uppehålla nu var på sitt sätt den individuella och nationella isoleringens princip mot solidaritens. Och i den mån kvinnorna äro klerikala, kapitalistiska och militaristiska äro de även
2175 mottagliga för den suggestionen, att folkens »heders- och livsfrågor»

sammanfalla med kapitalismens och kabinetternas, militärernas och biskoparnas syn på dessa frågor. Dessa kvinnor – och de äro många – måste tillsvidare lämnas ur räkningen i och för själarnas omvandling.

2180

Äro kvinnorna däremot verkliga kristna, då känna de, att pacifismen och socialismen äga mer av Jesu ande än kapitalism och militarism och de inverka för solidariteten mot isoleringen. 17

2185 Men det är dock ej från de kristna – vare sig kvinnor eller män – man kan vänta att den genomgripande själsförvandlingen skall utgå.

En inverkan, så kraftig att den omskapar instinkter, inriktar urgamla känslor i nya banor, framkallar nya utslag av viljekraften, sätter nya mål för längtan, en sådan inverkan kommer endast i och genom en ny livsåskådning, en religiös tro.

Mångfaldiga kvinnor och män besjålas redan av en sådan. De veta sig leva i en värld, danad av förgångna världar och veta sig själva framgångna ur otaliga försöksformer, tillkomna under årmiljoners arbete. De vörda sig själva som skapelser av detta i evighet varande och vardande kosmos och såsom
2195 medarbetare i detsamma. De äga en alldeles ny syn på sin solidaritet med alla andra väsen inom och bredvid deras eget släkte. Österns djupa ord Tat twam asi – det är du – börjar även i västerlandet bestämma känslorna. Och därmed växer västerlänningens olust att omkring sig sprida förödelse. Nödgas han till detta
2200 inom sitt eget släkte, känner han det som ett självmord.

Samtidigt med denna solidaritetskänsla växer medvetandet om individens möjlighetsvärde för släktet. En enda människa kan för detta innebära en aldrig förut varande, en aldrig återkommande kraft. Av såväl solidaritetskänsla som
2205 individualism söka de nya människorna ej endast bevara och stegra sitt eget liv till den högsta höjd och den ädlaste halt, utan även att höja arten av det liv, släktet lever och den energi med vilken det leves.

För den livssyn, som i jordelivet såg beredelse- och nådatiden före den eviga
2210 avgörelsen, kunde endast den obotfärdiges död bli för tidig. Annars kom döden, även på slagfältet, städse i rätt stund. Nu åter har den tron, att livet självt är livets mening så genomträngt tidsmedvetandet, att en mängd människor sig ovetande handla därefter. Många socialt arbetande t. ex. anse sig endast drivna av den kristliga tanken att lindra nöden. Men deras arbetes verkan är dock just den, att

höja livets halt, att bevara och stegra de levande värdena.

Och emedan kvinnorna länge varit de mest verksamma på den sociala hjälpens område, börja de klarast inse, att kriget står i skriande motsats till alla våra
2220 yppersta strävanden under freden. Denna »antimilitaristiska agitation» pågår överallt och med så snabbt växande styrka, att en konsekvent lagstiftning mot antimilitaristisk propaganda allra först borde – förbjuda den sociala hjälpen!

Allt medvetnare längtar nutiden efter en väg, som kan föra vårt släkte ur den
2225 vanvettiga motsägelsen att fredstidens ivrigaste strävan – livsstegringen – tillintetgöres av krigstiden. Kvinnan, som under årtusenden stängdes bakom murar, har därigenom blivit stark som längterska. Mannen har handlande kunnat omsätta sin längtan. Kvinnan har måst uppspara sin. Nu har hon denna sin längtans kraft att sätta in på fredsverket.

2230 Sitt allra starkaste nya motiv har fredslängtan funnit i och med det utvecklingshopp för släktet, som evolutionismen stegrat i det oändliga.

Så länge antikens statsbegrepp behärskade själarna, fostrade fäder och mödrar –
2235 som ännu i Japan – sina söner till krigare, utan att ifrågasätta statens rätt att offra dem för sina ändamål. Mödrarna manade sönerna att modigt dö för statens makt och ära, dessa då som de högst ansedde värdena, vilka med alla medel borde ej endast bevaras men ökas. Kristendomen mäktade endast delvis omvandla detta statsbegrepp. Den nödgades – trots sin individualism – anpassa
2240 sig efter detsamma. Först i vår tid har utvecklingstanken gjort släktet till ett heligare begrepp än staten.

Det är icke så som vissa filosofer söka bevisa, en jagets förhåvelse, ett individens lösslitande från sambandet med det hela, som framkallat nutidens krigshat och
2245 fredsvilja. Nej, det är nutidens insikt om att statens hittills varande s. k. ändamål ofta stått i motsats till vissa högre ändamål, dem individerna, i och genom släktet, vilja tjäna.

Nutidens människor börja förneka statens obetingade rätt att kräva offer.
2250 Medan fordom medborgare uteslutande voro till för statens skull, anse nu mångfaldiga män och ännu flera kvinnor staten vara till för medborgarna. Medan staten fordom tveklöst riktade sin politik på t. ex, territoriala utvidgningar och koloniala äventyr, bestrides nu allt kraftigare dess rätt att för

2255 sådana syften offra släktets högsta värden, de unga livet, som det tvärtom borde vara statens främsta plikt att skydda och stegra.

Många män och kvinnor anse nu som sin högsta kulturhandling att föda och fostra det nya släktet. De känna det som en hädelse mot livet – ett annat namn
2260 för Gud – om de väsen, dem kärleken framkallat och under otaliga mödor vårdat, väsen, som bära arvet från alla gångna släkten och möjligheter för alla kommande, i förtid skulle ryckas ur utvecklingens kedja.

Varje sådan länk, som slites bort från olevade erfarenheter, från ofärdiga verk,
2265 var en begynnelse, som kunnat få de vidast gående verkningar inom släktet – eftersom allt, vad detta ypperst äger, är skapat genom individuella krafter, individuella krav och lidelser, individuella fröjder och lidanden.

För denna livssyn kan förlusten av ett lovande eller redan viktigt människoliv
2270 endast uppvägas i och genom stora vinningar för släktet i dess helhet. 18

Ty det är icke döden, de nya människorna frukta, endast den förtidiga och meningslösa döden. Det naturliga, stilla slocknandet i livets afton eller en död i livets morgon och middag, sådan att den blir det högsta uttryck av livet, detta är
2275 den död, de önska sig.

Att döden i striden för fosterlandet fordom ofta var en dylik livsstegring är troligt. 19 Men nutidens krig bereda sällan en sådan död. På avstånd och under vanvettsväckande fador förvandla krigen levande människomassor till
2280 köttslamsor och blodpölar.

Och denna massdöd träffar ej folkens älsta, dessa, som redan gjort sin insats i livet, ej de urartade – i detta låge ett visst förnuft – nej, den nedmejar just de unga och bland dessa de starka, de för fredens värv gagnarrikaste, de till fäder åt
2285 det nya släktet bäst ägnade. 20

Det är icke allenast när de unga fylla sin värnplikt, som de ställas i den hårda nödvändigheten att döda och dödas. Nej, denna ej självvalda plikt kan föra med sig att de kastas in i territoriala utvidgnings- och kolonialäventyr. Och under
2290 utbildningstiden bli de unga berövade en dyrbar tid och än dyrbarare medborgerliga rättigheter, eftersom de värnpliktige ännu stå under undantagslagar, som avse att göra dem till villiga krigsredskap, ej till

självständiga medborgare.

2295

Ehuru värnplikten sålunda blivit en masshypnos i militaristisk riktning, har den dock även – hos de mera tänkande – haft en kraftig antimilitaristisk inverkan. Sålunda har den blivit en av de många omvägar, på vilka mänskligheten närmar sig freden.

2300

Först och främst har den blivit detta, emedan värnplikten gjort härarna så stora, att krigsapparaten blir oerhört dyrbar att sätta i rörelse och kapitalisterna således tveka att bruka detta maskineri för de ekonomiska intressen, dem kriget nu ytterst gälla. Och var gång, ett par stater rygga tillbaka för kriget, har freden vunnit mark, ty folken vänja sig därigenom vid tanken, att konflikter kunna lösas fredligt.

2305

Därnäst har krigsäggelsen fått mindre makt att tända sinnena, när kriget kan taga sina offer i varje familj och varje yrke. Och med den avtagande hänförelsen för kriget ha regeringarna mist något av sitt forna mod att lättsinnigt kasta folken i krig.

2310

Slutligen växer av redan nämnda orsaker ungdomens ovilja mot den – möjliga – mordplikten; mot den, trots reformer delvis ännu fortgående exercisdrillen och den stundom ovärdiga behandling, mot vilken de värnpliktiga stå ganska skyddslösa.

2315

Alla dessa skäl ha samverkat att göra den allmänna värnplikten till en huvudfaktor såväl i Europas långvariga fred som i den antimilitariska sinnesstämningen.

2320

* * *

Den antimilitaristiska ungdomen är delad i tvänne grupper. Den ene fullgör sin värnplikt och söker genom samvetsgrann pliktuppfyllelse bevara sin rätt till – senare – kritik av systemet. Den andra gruppen reser från eller nekar att göra militärtjänsten.

2325

Somliga, t. ex. Tolstoys lärjungar, neka av religiösa skäl. För dem måste danas en fredlig värnplikt i den militäras ställe. Ty en stat, som kallar sig kristen och som i sin grundlag inskrivit att ingens samvete får kränkas, begår ett dubbelt brott, när

2330

den tvingar sina medborgare att synda mot såväl Mose femte bud som Jesu hela lära.

2335

Det finnes däremot många försvarsvägrare, som själva bruka eller anbefalla våld i den sociala striden och således ej hata krig ur religiös synpunkt. Deras skäl till värnpliktsvägran erhöll en snabb belysning genom en ung arbetare, vars replikskifte med en äldre kamrat jag i Folkets Hus åhörde. Den äldre framhöll
2340 mot försvarsvägran att den, som blev personligt anfallen, ju försvarade sig? Den yngre medgav att detta skulle även han göra, men att han däremot icke ämnade gå ut att försvara »en så kallad nation».

2345

Jag frågade honom, om han ej kände, att nationen givit honom något? Svaret blev ett kort nej. Jag kunde ej avhålla mig från att säga honom att den, som ej inser att han fått något av sin nation, han är en av dem, nationen väl kan undvara.

2350

Visserligen finnas många, som i Sverge lidit så mycket av arbetslöshet, nöd, orättrådighet, att de frestas glömma, vad de i sitt land äga, glömma att de, under t. ex. ryskt välde, skulle lida allt detsamma som nu, men dessutom mångdubbelt mera genom förlusten av mycket gott, som de nu åtnjuta lika omedvetet som den luft de andas.

2355

Så gärna kan bladet neka, att roten och stammen givit det något som individen kan neka, att nationen för honom ägt betydelse. Även om jordmånen varit mager och bladen sålunda fått en fattig näring, även om frost eller torka skadat deras friskhet eller skuggan deras fulla utveckling, så länge de ej löst sig från grenen ha de dock mer livskraft än när de fladdra omkring med vinden. Och var
2360 enskild äger som medlem av ett folk en fullhet av liv, som han, löst från sitt samband med sin stam, aldrig kan äga.

2365

Särskilt starkt har jag under de senare åren känt detta, när jag 1905, återkommen från utlandet, möttes av den norska konflikten och 1909, likaledes återkommen från Italien, möttes av storlockout och storstrejk. Var gång jag under senare år vänt tillbaka till Sverige, där också jag slitit ont, har jag förut stått i valet att stanna borta, att dana mig mitt ålderdomshem i Italien. Men 1905 som 1909 kände jag med hela min varelse huru omöjligt detta skulle vara; huru jag måste lida och glädas med mitt eget folk för att känna mig i alla avseenden leva; huru
2370 jag ingen annanstädes kunnat lida så eller glädas så som hemma. Endast där

kunde jag gripas av en sådan ångest, som den jag med många kände 1905: ångesten att Sverige genom ett krig skulle draga skam över sig – medan vi nu med stolthet höra vårt land nämnas såsom ett föredöme i fredskärlek. Och
2375 visserligen har jag i andra land fröjdats åt arbetarnes hållning vid några stora sociala kamptillfällen. Men dock var det med en helt annan personlig glädje, jag 1909 såg våra arbetares självbehärskning, offervilja och solidaritetskänsla.

Ty det var svenskar, det var mitt folk, som utvecklade denna kraft, som gav
2380 världen detta föredöme. Och detta medvetande höjde min livskänsla, så som samma intryck från ett annat folk ej kunnat göra. Om det å ena sidan är visst att vår själ blir vidare när vi känna oss, ej som ensamma, utan som medlemmar av en nation och att vårt väsen än mer vidgas, när vi känna oss ej endast som medlemmar i en nation utan som världsmedborgare, så är det å andra sidan visst
2385 att vårt väsen djupnar på den omvända vägen, den att från världsborgarkänslan samla oss i det nationella medvetandet och från detta i det individuella. Vi kunna numera ej leva i antikens syn på folket som allt, individen som intet. Men lika litet kunna vi fortleva i den nutida synen på folket som intet, individen som allt.

2390 De svenskar, som ej förstå, att deras nation givit dem något, borde besöka Sönder-Jylland och Polen, Finland och Ryssland och se vad det vill säga att med list eller våld drivas från fädernejorden; att berövas modersmålet, att dagligen kränkas i sina mänskliga rättigheter, att sakna möjligheter att med lagliga medel
2395 ändra dåliga lagar, att sakna den personliga rättssäkerheten. T. ex. den oskyldiges rätt att vila trygg i sin bädd – vilken svensk anser ej denna rätt självfallen? Men jag har nyligen talat med en ung ryska – och med flere andra före henne – som redan 2 gånger, utan alla skäl, blivit ryckt ur sin bädd till fängelset!

2400 Att få inbjuda så många gäster man vill – vilken svensk anser ej detta som en självfallen rätt? Men i Ryssland måste varje antal utöver fyra anmälas hos polisen. Och skulle slumpen sammanföra flera personer i ett hem, kan detta leda till stora obehag.

2405 Att få giva eller taga undervisning – vilken svensk anser ej detta som en självfallen rätt? Men jag känner en ung flicka, som sändes till Sibirien endast emedan hon i sitt rum lät ett par arbetare lära algebra! Vi ha sett huru Finland mist rätt efter rätt, som även för de armaste där haft värde. Vem av oss kan undgå att darra vid tanken att samma råa våld, samma barbariska system kunde

komma att utsträcka sig över oss?

I ett läge som vårt är det en tanklös förenkling av fredsproblemet att endast neka strida. 21 Varje freds rörelse med livskraft utgår ej från den villfarelsen, att vår
2415 nation intet givet oss, men från den vissheten: att den givit oss oändligt mycket; att det är av yttersta vikt att trygga vårt språk, vår jord, vår lagbundna frihet och alla andra villkor för vårt folks fortsatta kulturutveckling enligt den inneboende egenarten, en egenart, lika betydelsefull för de övriga folken som individens egenart inom varje särskilt folk.

2420

Just vissheten att rustningsmilliarderna bereda en mycket ofullständig trygghet för alla våra högsta nationella värden – jämte det att milliarderna, brukade för fredliga ändamål, kunde möjliggöra en oerhörd livs- och kulturstegring inom varje särskilt folk – bestämmer den radikala och revolutionära pacifistens
2425 handlande. Denne inser väl, att en de organiserade arbetarnas generalstrejk inför utsikten till ett europeiskt krig ännu så länge är gagnlös. En de värnpliktiges krigstjänstvågran sådan den 190Q ägde rum i Spanien eller sådan som Z. Höglund 1905 föreslog den i Sverge, kan däremot äga både betydelse och berättigande. Men den nyare pacifismen står alldeles bestämd mot varje sådan
2430 försvarsvågran, som skulle lägga den värdefullare kulturen under den värdelösare, som gjorde de betydelsefullare människorna eller folken eller raserna till de mindre värdas offer.

Fredsproblemet löses lika litet genom folkens utplånande som socialismens
2435 problem löses genom allas likformande. Mellan folken som inom dem behövas kraftmätningar och kraftspänningar för nationella och individuella mål. Emedan krigen stundom medförde en ädel kraftspänning, medförde de även en kulturell höjning. Och man har bevisat krigens kulturvärde genom att peka på denna höjning. Att krigen i andra avseenden omätligt skadat kulturen och
2440 ödelagt kulturvärden, framkallat undermänskliga själstillstånd och barbariska handlingar, detta allt förtiga förhållningarna av kriget som kulturmedel. Numera erbjuder kulturarbetet mångfaldiga andra möjligheter till den ädlaste kraftspänning och utan att denna medför nyssnämnda bakslag i kulturellt avseende. Ej jordklotets landområden allena, nej kosmos ligger numera öppet
2445 för erövring. Och denna visshet utrotar småningom den vidskepelsen, att fortvaron av mannamod och mannabragd skulle bero på fortvaron av krigstillståndet eller att kulturen för sin växt då och då behöver kulturtjänarnas på slagfälten utrunna hjärnor!

2450

Med ett ord: tidsandan förvandlas även i fråga om krigen. Förvandlingen kan iakttagas på otaliga, var för sig ringa verkningar av ofta omärkliga inflytanden, inflytanden, som emellertid omvandla åskådningar, känslor och stämningar lika fullkomligt som de ljus- och värmevågor, i vilka allt flyter, omvandla vår yttre varelse. Allt mer medvetet längtar mänskligheten efter ädlare och säkrare medel än kriget och rustningarna, för att trygga de små som de stora folkens tillvaro. Visserligen behöver man ännu påverka allmänmeningen, men i synnerhet sålunda, att man uppklarar och stärker de antikrigiska tankar och känslor, som redan finnas. Sådana känslor och tankar behöva numera väckas endast i vissa »högre» kretsar.

2460

* * *

2465

Det är framför allt av mödrarna man kan hoppas ett livligt nit i och för den själsomvandling, som måste föregå freden. Mödrarna, för vilka de unga livet äro de dyrbaraste, måste använda hela sitt inflytande mot kriget.

2470

2475

Ej genom att förbjuda gossen krigslekar eller genom att förringa äldre tiders krigiska bragder. Ty det förra vore opsykologiskt, det senare ohistoriskt. Men genom att bruka hela sin lyckoskapande makt för att göra livet värdefullt och hela sin själsbevekande makt för att rikta viljorna på uppgiften att ändra de tillstånd, genom vilka krig och rustningar fortfara. Mödrarna måste lära sönerna hata den politik, som kan komma att kräva deras liv för syften, dem de ur såväl politisk som etisk synpunkt kanske fördöma. De måste lära sönerna drömma om att ge sitt land ej sitt liv men sitt livsverk; förbinda sönerns bragdlust, deras offervilja med freden i stället för med kriget.

2480

2485

Mödrarna kunde, i och med sina barns fostran, hjälpa till att väcka världssamvetet och att dana världsförnuftet. Sålunda skall mänskligheten småningom bli fullt mänsklig och därmed äro krigen psykiskt som fysiskt omöjliga. Ty världssamvetet skall resa sig mot varje försök till oräddighet och våld; världsförnuftet mot den oförnuftiga kraftförlust, kriget även som försvar medför. Båda skola förena sig för att slutligen dana de institutioner, där den högsta mänskliga kraften – hjärnornas kraft – avgör folkens strider och nationerna sålunda nå det största möjliga mått av trygghet med den minsta möjliga kraftförlust. Och därmed omedelbart även

2490 en högre kultur, ifall denna med W. Ostwald definieras såsom energiförvandling, såsom förädling av råstoff till mänsklig kraft.

Men ännu äro mödrarnas, som andra uppfostrarinnors, makt kringskuren. Även om barnets håg blivit vänd från kriget, så motverkas barndomens inflytanden redan hos gossen i skolan genom dennas försvarsföreningar och 2495 fosterlandsfäster för krigiska bragder, dess exercis och målskjutning. Och senare gripes mannen av de »bestående förhållandenas» makt.

Först när kvinnorna erhålla valrätt och rösträtt, kunna de på fullaste allvar verka för freden – ifall de då vilja det. Vilja de det icke, ja, då komma ej deras nya 2500 rättigheter att i något väsentligt avseende omdana mänsklighetens öden.

Kvinnorna borde börja sitt politiska verk för freden genom att göra värnplikten verklig, d. v. s. genomdriva att de värnpliktigas utbildningstid ej spilles på ting, som äro betydelselösa för deras uppgift; att de disciplinära förhållanden, genom 2505 vilka medborgarsinnet och den personliga självkänslan ofta kränkas, bli ändrade och slutligen att de värnpliktiga aldrig få brukas till anfallskrig eller i de inre strider, där son kan ställas mot far, vän mot vän.

Vidare borde kvinnorna genomdriva, att krigsagitationen blir straffad så som nu 2510 antimilitaristagitationen. Och den nya strängheten skulle äga allt det berättigande, som antimilitaristlagarna sakna. Ty den antimilitaristiska agitationen är, trots sina missgrepp, en famlande början till högre tillstånd. Men krigsagitationen är en kvarleva från lägre skeden.

2515 Kvinnorna borde genomdriva, att regeringarna berövas makten att störta folken i krig.

Kvinnorna borde verka för alla sådana mellanfolkliga inrättningar, som främja folkens utbyte och samverkan: t. ex. handelsfördrag, världsfrimärken, enhet i 2520 mynt, mått, vikt o. d. De borde verka för en internationell lag om äktenskaps ingående och upplösning, en lag, som i dessa de internationella giftermålens tid är en skriande nödvändighet. För de enskildas rättsskydd liksom för brottslingars behandling i främmande land behöves en fortsatt lagstiftning i syfte att dana mer enhetlighet, annat mer att förtiga.

2525 Detta allt bleve dock endast förberedelser till sådana mellanfolkliga

institutioner, som komma att bli verkliga och verksamma i den mån, folkens
sammanväxande genom alla medelbara inverknings nått så långt, att de även
2530 önska omedelbara uttryck för den uppnådda enheten.

Till dess att kvinnorna fått sin del i den politiska makten, kunna de på många
andra sätt främja förståelsen mellan folken. De kunna verka för ett
internationellt hjälpspråk och för samma internationella skrivtecken; för
2535 internationellt utbyte av skolbarn under ferierna; för internationell
korrespondens m. m. dylikt. 22

Kvinnorna kunna, i familjelivet som i sällskapslivet, under samhällsvärven som
under yrkesarbetet, i sina hem som under sina resor spinna de fina trådar, av
2540 vilka banden mellan folken danas. De kunna på otaliga personliga sätt stärka
sympatierna och främja växelverkan mellan folken. De kunna rycka
patriotismens mask från de krigshetsande egennyttorna; sticka hål på de
nationalistiska ordbubblorna, skämta bort de upparbetade farhågorna. De
kunna sätta de högsta mål för sina fäders och bröders, sina mäns och söners
2545 politiska dådlust Framför allt kunna de alltid och allestädes förädla känslan,
förfina rättsbegreppen, skärpa omdömet hos de människor, vilka komma under
deras inflytande.

Detta inflytande får då som medelbar följd, att kriget allt mer blir det för
2550 känslan olidliga, för rättsbegreppen vidriga, för tanken orimliga.

När sålunda de bästa inom folken blivit seende i fråga om krigen, varda de
slutligen seende även i fråga om vägen till den verkliga – icke den väpnade –
freden.

2555

* * *

Människor, som vilja se snara verkningar av sin strävan, avhållas ofta från att
sätta in sin energi i fredsrörelsen, emedan tidpunkten för fredens förverkligande
2560 är så avlägsen.

Detta är sant. Ej ens de mäst hoppfulla tro att förverkligandet kan äga rum
tidigare än i de nu nyföddas sena ålderdom. Det enda, vi med visshet veta, är att
kommande släkten skola leva i fredstillståndet såsom det naturliga och
2565 nödvändiga, släkten, som ej förmå fatta, att nutiden betraktade krigstillståndet

såsom naturligt och nödvändigt.

2570 Vi, mångåriga troende på rättens slutliga seger över makten, skola däremot icke uppleva den segern under det ögonblick, vi kalla vår livstid. Men vad kan detta göra oss?

2575 Vi äro alla, alla äro vi. De döda segra i oss, såsom vi skola segra i de ofödda. De döda och de ofödda, vilkas bud vi gå, äro de mäktiga, medan den rörelse, som även den starkaste inom sin tid åstadkommer, endast är ett vingslag i det oändliga lufthavet. Men otaliga snabba vingslag bliva rörelsen vid mänsklighetens färd framåt och uppåt.

2580 Vi och våra verk äro gångna släktens gestaltvordna längtan; vår längtan får sin gestalt i framtida släkten och deras verk. Vi nu levande och verkande äro snart skuggor. Men våra drömmar vandra redan med vita fötter i morgonrodnadens ljus.

»KLASSMÄRKEN» 23

2585

En vårdag gick jag i Stockholms omgivningar med en för mördare ängslig väninna. Ett par arbetare skrämde henne redan på långt håll, tills jag visade henne – att de plockat blåsippor! Ty hon insåg genast att det själstillstånd, som föranlett arbetarn att mödosamt leta upp de första sipporna, icke gärna kunde
2590 förenas med onda anslag mot våra liv. Sipporna verkade den gången som »klassmärke» genom att otvetydigt visa att dessa arbetare ej kunde höra till bovarnes kategori!

2595 Och liknande slutsatser – från det yttre till det inre – företaga vi medvetet och omedvetet varje gång vi uppfatta något klassmärke såsom vare sig en stängande mur eller en förbindande bro mellan oss och någon grupp av våra medmänniskor.

2600 Karrikyrtecknarens styrka visar sig ofta just i att upptäcka och uttrycka klassmärken. Strix blir om hundra år outhärlig för den, som vill studera vissa, då antagligen utdöda, människotyper, just som skelett äro outhärliga för att framställa utdöda djurarter.

Men nya karrikyrtecknare skola då finna nya klassmärken hos nya

människoslag. Ty socialisterna komma nog inte att bli sannspådda däri, att alla klassolikheter upphöra i och med att klasskampen segrande blivit slutförd. Yrkesprägel kommer aldrig att helt försvinna. Och detta är lyckligt eftersom livets mångfald är en glädjekälla. Ja, de inre egenarterna äro då kanske mer utpräglade än nu. Likformigheten skall blott visa sig i en del yttre ting, som tillsvidare skilja under- och överklass.

Den renlighet t. ex. som arbetaren nu ofta anser vara »överklasshögfärd», torde då vara allmän egendom, ja, vatten och borstar i alla former ett livsbehov. Men om så ej blir fallet, då skola inga socialismens segrar kunna utjämna klasskillnaden mellan dem som bada och dem som icke göra det. Ty näsan är otvivelaktigt vårt mäst »klassmedvetna» organ. Och detta organ kräver att man i Europa skall komma lika långt som i Amerika, där nu arbetsdräkten ofta lämnas i verkstaden och arbetsspåren utplånas i fabriakens badhall. En växande renlighet och ändamålsenlighet – med andra ord en växande god smak – kommer helt visst att få till följd att man ej som nu söker dölja sin arbetsuppgift utan tvärtom betonar den sålunda, att varje yrke, där en särskild dräkt är ändamålsenlig, skapar sig en »arbetsuniform». Långt ifrån att nu t. ex. bondflickan ser »fin» ut när hon i arbetet bär utsliten stadsgrannlåt, verkar hon på ängen löjlig bredvid en annan flicka, i sin bomullsklädning, en lika ändamålsenlig som klädsam arbetsdräkt. Och långt ifrån att våra arbetare se fina ut i sin arbetsdräkt, som ofta är gamla dåliga »herrekläder», se de tarvliga ut jämförda med den franske arbetaren i blå blus, han, som av en var på kaféet blir behandlad som herre – så länge han själv uppträder som en sådan!

Ett annat klassmärke är saknaden av förfinat natursinne. Visserligen är det ej endast arbetare, men dock företrädesvis dessa, som bevisa sina besök i naturen med flottiga papper och sönderslagna buteljer, med kringströdda skal och nedbrutna grenar, med skoj och skrål. Och så länge pöbeln – inom över- och underklass – drar flaskorna och larmet ut i naturen kunna inga socialistiska segrar utjämna klasskillnaden mellan massan och det förfinade fåtal, som i andakt och stillhet vill njuta naturen.

Här hemma i Sverge säges ofta att vårt folk skulle vara råare än andra, i fråga om skadegörande i naturen och misshandling av konstverk samt annat liknande. Mina iakttagelser i utlandet ha emellertid ej lett mig till den slutsatsen, att dylika råheter äro svårare i Sverge än i andra land. I Paris skadades t. ex. nyligen åtskilliga statyer på offentliga platser; att dådet skedde genom unga »rojalister»,

2645 ur fina kretsar och av politiska motiv, förbättrar ej saken. I Rom har jag sett
klottring av namn från och med Peterskyrkans kupol till och med
katakomberna! Mitt första intryck av ett grekiskt tempel – på Sicilien – stördes
av en högre gosskola, som var på utflykt och avslutade denna med att slå sönder
2650 de tömda läskedrycksflaskorna mot bärget. Såsom tyskar med skrål kunna
förstöra en vacker stämning, förmå knappt svenskar göra det. Och en rysligare
pöbel än Londons under t. ex. Mafeking-jublet har jag aldrig sett.

Hos vårt som hos andra folk framkallas vissa arter av råhet genom fanatism av
religiös, patriotisk eller annan art. Men såväl detta som alla andra slag av råhet
2655 erhåller sina vidrigaste uttryck – framför allt slagsmålen – under rusets
inflytande. Kamp mot rusdryckerna och ett hänsynslöst inburande av alla
berusade – vilken klass de än tillhöra – som visa sig på gator och offentliga
platser, detta är det första och viktigaste medlet mot utbrotten av råheten.

2660 Ruset är allt jämt det avgörande »klassmärket» men ej emellan »över-» och
»under»klass utan emellan människor, som äro herrar över sig själva och dem,
som äro sina egna trälar: en klasskillnad, som tyvärr kommer att bestå längre än
varje annan.

2665 Att spotta omkring sig hör däremot numera endast till de obildades råa och
hälsovidriga vanor. Den som sett vilken omfattning denna osed har i skönhetsens
 eget land, i Italien, finner vårt folk i detta avseende jämförelsevis förfinat. Men
en – i alla klasser – ny osed är den, att hänsynslöst röka folk i ansiktet; att
förgifta offentliga lokaler med tobaksrök; att mot förbudet, röka i
2670 järnvägsvagnarnes korridorer, ja, att på trots rökande taga plats i de för rökning
förbjudna kupéerna, även när de medresande påminna om förbudet, det
förbud, som avser att skydda allas trevnad. Särskilt har jag hos »klassmedvetna»
arbetare funnit detta råhetsmärke, som dock minst av alla borde anläggas av
dem, vilka hoppas på ett framtida samhälle, där allas rätt skall skyddas genom
2675 allas solidaritet i uppehållandet av laga ordning!

Då en svensk vänder hem från utlandet, menar han ofta att hans landsmän
framför alla andra folk har ett råhetsmärke: svordomens och skällsordens. Man
glömmer lätt att man i utlandet ofta ej förstår ordskatten i detta avseende! Huru
2680 få svenskar begripa t. ex. att de ord, som besvikna italienska tiggare ropa efter en
– »må du dö mördad» – är en av italienska språkets värsta förbannelser? Visst
är emellertid att svenska öron ideligen sargas av råa svordomar. Vid midsommar

2685 räknade jag t. ex. – under ett par berusade beväringars vänliga samtal med
varandra – 27 eder på 3 minuter! Men huru skulle bondpojkarne kunna veta
bättre, när ännu mången korpral, ja, löjtnant flitigt brukar svordomarna som
»uppryckningsmedel»? 24

* * *

2690

Ännu några andra klassmärken kunde anföras, vilka alla skulle kunna
sammanfattas däri att den obildade griper efter skenet och offerar väsendet, väljer
flärden och förbiser de verkliga värdena. Men även detta rånsmärke finnes
inom över- som underklass. Grosshandlarfrun med sin granna, ljusa salong men
2695 sin trånga, solfattiga barnkammare, visar lika tydligt sin okultur som
arbetarhustrun, vilken låter familjen både äta och sova i köket, för att ha ett
»fint» uppstädat rum att – ta emot främmande i!

Och just detta sakförhållande, att det finnes en rik lika väl som en fattig pöbel,
2700 borde bevisa socialisterna att klassmärket sitter djupare än yttre klasskillnader
och klasslagar nå; att det är låga känslor och enkla tänkesätt, som dana det
verkliga underklassmärket, och att detta endast inifrån kan bortarbetas. Detta
inre arbete kommer att återstå långt efter att den breda samhällsrättfärdighet, vi
nu kämpa för, är vunnen och de yttre missförhållanden, vi nu kämpa mot, äro
2705 svunna. Ty även om vi för alla samhällsmedlemmar nå de
utvecklingsmöjligheter, de arbetsvilkor, den livshöjning, vi nu drömma om,
skall det alltjämt finnas mer eller mindre bildbara själsämnen, just som det finns
mer och mindre bildbara stenarter. Och därför komma vi nog – ehuru på ett
högre plan – att i det nya samhället återfinna det lilla genombildade fåtalet,
2710 bredvid ett allmänbildat flertal och ett obildat mindertal. Ingen skall då sakna
tid och tillfälle till utveckling av sina möjligheter. Men våga vi antaga att –
under de närmaste tusen åren åtminstone – alla vilja bruka dessa möjligheter?!

Vi se ju nu t. ex. att den »klassmedvetna» socialistiska ungdomen alltför ofta
2715 liknar den överklassungdom, som på kaféer och varietéer försimplar sin tillvaro;
som på alkohol och nikotin förspiller tillgångar och hälsa! Man ser ju t. ex. huru
den »klassmedvetne» arbetaren visar sin självkänsla genom samma dumdryga
»stramhet» mot överklassen, som dennas snobbar visa mot alla enklare
samhällsmedlemmar! Man ser ju t. ex. huru den »klassmedvetne» arbetaren tror
2720 sig verka »herre» genom att »vråka sig» i droskor och antaga än sämre
överklassfasoner. När skall arbetaren inse att han med allt detta just lägger i

dagen sin brist på verklig förfining; att råhetens klassmärke under detta apande allra mäst sticker i ögonen?

2725

Och vi se ju att arbetarna, som med skäl hata överklassens råhetsmärke, det hjärtlösa arbetarförtrycket och med skäl hata de mellanfolkliga krigen, föra sitt sociala krig med förtryck och grymhet. När t. ex. små arbetsgivare göras brödlösa emedan de ej låta påtvinga sig odugliga och supiga arbetare; när
2730 arbetare med handgripligheter utbreda sina meningar... Men jag slutar ty det är mig alltför pinsamt att upprepa vittnesbörden för det faktum: att en del arbetare brukat våldets vapen samtidigt med att de fördömt kriget!

Och vi se ju arbetare, som med skäl hata ofördragsamheten mot socialismens
2735 läror, nu själva visa samma »klassmärke».

Några exempel rinna mig i hågen. Den socialistiska ungdomen i en bygd nedrev en sommar alla anslag om bönemöten på en plats, där socialisternas mötesanslag lämnades oantastade! Med andra ord: de kristna visade sig äga det
2740 kulturklassmärke, som heter aktning för andras rätt, medan socialisterna saknade det.

På en astronomisk föreläsning rätt nyligen började en del socialistiska ynglingar bråka. En herreman, som fått plats i deras närhet, sökte – utan ord endast med
2745 blickar – stävja det störande ofoget. Strax riktades ynglingarnas glåpord mot »överklassaren». Med andra ord: ynglingarna visade sig ej endast själva sakna, utan t. o. m. avsky det kulturklassens kännemärke, som heter hänsyn för andras rätt – här den att i ro få höra vad man intresserar sig för.

Arbetarna uppretas med allt skäl när deras namn eller yrke av överklassen brukas
2750 som smädeord. Men den råhet de beivra, då den riktas mot dem själva, den bruka de själva till övermått: »snusmalare» och »justitie-Pelle» om tvänne av statsråden äro de senaste exempel, som falla mig i minnet.

En författare – själv socialist – betonade i förbigående den solklara sanningen: att kroppsarbetarne icke ensamma äro i stånd att skapa de nya kulturvärdena. Han erhöll omedelbart en skrapa i partipressens blad, som sålunda visade sig sakna kulturklassens märke, självbegränsningen men i högt mått äga den ofördragsamma självtillräcklighet, som just är den råa okunnighetens likaväl
2760 som den ensidiga fackbildningens kännetecken.

Exemplen kunna mångfaldigas.

2765 Å andra sidan finner man redan många kroppsarbetare, vilka på gatan som muséet, i naturen som föreläsningssalen, vid partimötet som arbetet, visa den yttre och inre förfining, som vilar på den slags själsodling, vilken ger ej endast en berättigad självaktning utan även försyn för andra. I fråga om renlighet och nykterhet, språk och hållning, aktning för ändras rätt, inre finhet och yttre försynthet, stå dessa arbetare långtöver en stor mängd av »överklassens» dryckeshjältar och skränare.

2775 Men ännu finnas tyvärr allt för många arbetare, som inbilla sig att deras stora strid kämpas bäst utan detta slags förfining; att man bör möta glåpord med glåpord, råhet med råhet.

2780 Den djupaste orsaken till råheten hos oss som överallt är att ungdomens kultur – trots alla vackra ord om denna – icke är målet, på vilket skolarbetet inriktas och att den »hållning», som i skolan uppnås genom disciplinära tvångsmedel, icke betyder att någon inifrån verkande självtukt är vunnen. Efter skolåren vänder således råheten tillbaka.

2785 Till detta kommer den, genom de skilda skoltyperna redan utpräglade, klasskillnad, som fråntar barnen ur arbetarhemmen det förfinade kamratskapet med barn från bildade hem och berövar de fullvuxna av alla klasser den ömsesidiga uppfostran, som handens och huvudets arbetare kunde giva varandra. Denna ömsesidiga uppfostran är, som C. J. L. Almqvist med rätta påpekat, själva grundvillkoret för att det »skall bli folk» av de olika klasserna inom ett folk.

2790 En medelbar skuld i allmogebarnens råhet har den ännu flerstädes härskande meningen: att katekesplugg är folkskolebarnets rätta bildningsmedel. Ty därigenom har det verkligt själsodlande, som redan på folkskolans stadium kunde meddelas, ofta måst offras för en, även religiositeten dödande, religionsundervisning.

Intet »klassmärke» präglar sig djupare än den olika vård och utbildning, som barnen erhålla. Och det enda medel, som i stort sett kan motarbeta råheten – och därmed klasskillnaden – vore en för alla landets barn gemensam skola intill

ungefär 15 års ålder. Men denna skola måste alldeles befrias från såväl det kyrkliga överväldet som examenstvangen. Därmed skulle följa utplånandet av den olyckliga skillnaden mellan folkskollärares och andra lärares utbildning. Vi erhölle en enda typ av lärare och lärarinnor. Dessa borde med alla de yppersta medel utbildas till örtagårdsmästare för unga människosjälar, mästare, som äga ro och rätt att helt ägna sig åt dessa själar odling, icke åt deras beredande för vare sig konfirmationsläsning eller något slags examen.

Men på dylika klassmärkesutplånande bildningsskolor lära vi få vänta! Den socialdemokratiska ungdomen måste därför fortsätta det självbildningsarbete, den så väl börjat och ej minst fortsätta det inom sin egen klass, på sina egna möten, i sina egna föredrag!

Ty, låtom oss erkänna det, där fattas ännu mycket av kulturklassens bästa kännetecken. Och tyvärr finnas falska profeter, som predika att klasskampen bäst kämpar utan den förfining, som tillhör nämnda kännetecken. Men alla vi, som i och med socialismens stora sak älska den ljusare framtid, vi vilja frambesvärja ur nuet, vi veta att denna stora sak ej har någon värre fiende än just dessa förkunnare av hänsynslösheten, av råheten såsom nödvändiga stridsmedel.

Det finnes ingen symbol, socialismen nu borde allvarligare begrunda, än den djupsinniga om kämpen, vilken endast kunde fällas med sitt eget svärd! Öövertvinnerlig däremot blir socialismen i den stund, den till sinnesbild tar den ärkeängel, vars namn denna gyllenröda och strålande höstdag bär, den ängel, som i sin ena hand bar sitt flammande svärd men i den andra rättvisans vågskål.

* * *

Mikaëlidagen 1908.

2830

BARNA-BALKEN. 25

Skrivet under stark snöstorm och vårsol i April, den månad då »sommaren blir till» – utan att de mellan murarna boende ana det!

2835

* * *

En ung italiensk konstnär sände mig nyligen en teckning, som visar ett naket

2840 nyfött barn, lyft upp ur ett mörkt vatten av tvenne blomstjälkrika kvinnoarmar, medan storstadens torn och rykande fabriksskorstenar stå dunkla mot bakgrunden.

2845 Konstnärens tanke torde böra tydas så: liksom näckrosens stjälk lyfter den vita blomman upp mot solen, måsta starka och ömma händer lyfta vårt släktes blomma, barnet, mot det ljus och den luft, som storstaden och stordriften nu göra allt mindre tillgängliga.

Om framtidssamhället vet jag med full visshet detta:

2850

Första och främsta balken i denna lag blir den om barnets rätt.

Denna balk kommer att fastställa:

2855 Alla barns rätt till sunda, för sitt kall fostrade, föräldrar.

Alla barns rätt till skydd för såväl själ som kropp mot slag och slit, mot svält och smuts.

2860 Alla barns rätt till en, under hela uppväxttiden fortgående, kroppslig och andlig utveckling genom full delaktighet i en allsidig hälso- och sjukvård, en examenfri natur- och kulturtillägnelse, en anlagsmässig – ej ståndsmässig – yrkesutbildning.

2865 Alla barns rätt till arvlöshet, med andra ord deras hänvisande till den lyckoskapande nödvändigheten att helt bruka sina fullt utvecklade krafter.

2870 Men månne denna barna-balk kommer att skrivas – och än mer att efterlevas – innan de vuxna människorna verkligen börja vardas såsom barn, med andra ord bli själfulla istället för rikedomsgalna? Visst är, att lagstiftningen för barnets fulla människorättigheter icke kan komma till stånd innan de omdaningar skett, dem nutidens »sambhällsbevarare» kalla »sambundsomstörtande».

2875 Framtiden kommer att döma nutidens kulturnivå såsom nutiden dömt de tidsäldrars, då nyfödde barn utsattes och erövrade städers spädbarn slogos mot muren.

2880 Ja, domen över vår tid måste bli strängare. Ty dessa fornfolk visste icke vad de gjorde, när de läto barnablod rinna bort som vatten. Men vår tid låter miljoner barn bli utnyttjade, utsvultna, misshandlade, vanvårdade, skolpinade, urartade, brottsliga och vet dock följderna – för släktet som för samhället – av att allt detta sker. Och varför? Emedan man ännu ej vill räkna med livsvärden istället för med guldvärden.

2885

En »barnens dag» om året är som en bägare vatten till en här av törstande.

2890 Varje årets dag borde först och främst vara barnens, så att barnåren kunde levas under de villkor, som är oundgängliga för att sunda och starka, glada och goda människor skola uppväxa.

Den stat, som först omsätter detta krav i handling, blir framtidens främsta kulturland, dess »pedagogiska provins», enligt Goethes program.

2895

* * * * *

Taggar

1910, 1910-tal, Författare, Kvinna

2900

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/ellen-key-tal-till-sveriges-ungdom>

2905

2910

2915